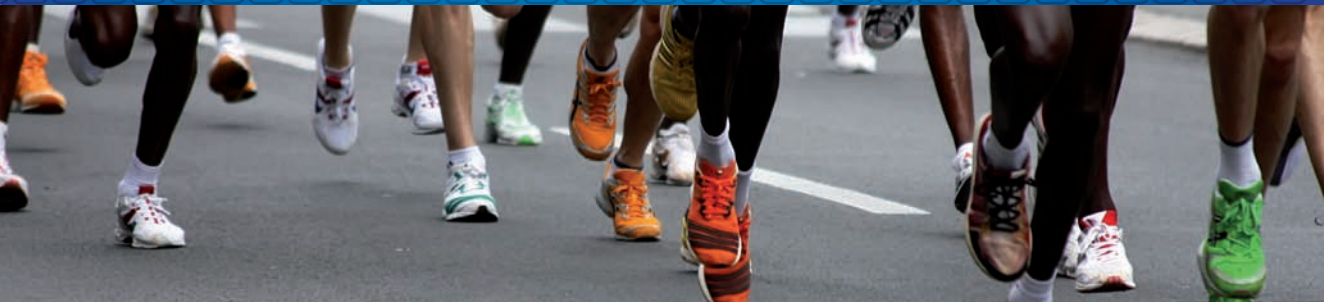

Hàbits esportius a Catalunya

 COL·LECCIÓ
ESTUDIS

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència
Secretaria General de l'Esport

 L'esport mou Catalunya

INEFC
Observatori
Català
de l'Esport

Hàbits esportius a Catalunya

 COL·LECCIÓ
ESTUDIS

Edició:
Generalitat de Catalunya
Secretaria General de l'Esport
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya
Observatori Català de l'Esport.
Av. de l'Estadi s/n 08038 Barcelona

1a edició: maig de 2009

Autoria: Núria Puig, Anna Vilanova, Eduard Inglés i David Mayo

Assessorament lingüístic: Unió de Federacions Esportives de Catalunya

Disseny gràfic i maquetació: Pixel Comunicació

Tiratge: 100 exemplars

ISBN: 978-84-393-7932-4

Dipòsit legal: B: 24.407-2009

Impressió: Gràfiques Duran

1. ALGUNS ACLARIMENTS INICIALS SOBRE ELS HÀBITS ESPORTIUS A CATALUNYA	7
1.1 Les enquestes sobre hàbits esportius a Catalunya.	8
1.2 Catalunya i la seva heterogeneïtat esportiva.	11
1.3 El sistema obert de l'esport	13
2. ELS COMPORTEMENTS DAVANT L'ESPORT	17
2.1 Valoració social de l'esport: el lloc ocupat en el temps lliure i l'interès	18
2.2 La pràctica de l'esport	20
2.3 Les activitats més practicades.	22
2.4 La organització de l'esport.	28
2.5 La no pràctica i l'abandonament de l'esport	32
2.6 A manera de recapitulació intermèdia.	34
3. DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS EN ELS COMPORTEMENTS DAVANT L'ESPORT	37
3.1 Homes, dones i esport: les diferències segons el gènere.	39
3.2 A cada edat un esport i una manera de fer-lo	45
3.3 Les persones amb nivells d'instrucció elevats incorporen més l'hàbit esportiu	52
3.4 Grandària dels municipis i pràctica esportiva	55
3.5 Recapitulació	57
3.6 Taules complementàries del capítol	60
4. OPINIONS A L'ENTORN DE L'ESPORT	65
4.1 La dimensió subjectiva dels comportaments davant l'esport	67
4.2 L'esport en la societat	73
4.3 Ús i opinions de l'oferta pública.	75
4.4 Recapitulació	87
5. EL CONSUM DE L'ESPORT	89
5.1 Participació en activitats d'esport per a tothom.	91
5.2 El consum de productes esportius	96
5.3 Mitjans de comunicació i esport	99
5.4 Freqüentació d'espectacles esportius	109
5.5 Recapitulació	112
6. CONCLUSIONS	115
7. FONTS DOCUMENTALS	119
8. ANNEXOS	127
8.1 Carta Europea de l'esport per a tothom 1975	128

1 Alguns aclariments inicials sobre els hàbits esportius de la població a Catalunya

Aquest primer capítol de l'informe sobre els hàbits esportius de la població a Catalunya¹ es dedica a fer uns aclariments necessaris per poder entendre les explicacions que vénen després. Per fer això els aclariments es divideixen en tres apartats. En el primer, s'explica l'enquesta en què s'ha basat l'estudi i es compara amb d'altres que anteriorment s'havien fet a Catalunya. A continuació, es fan algunes referències a la tradició esportiva de Catalunya, la qual resulta d'una evolució social, política i econòmica concreta i que explica, al nostre entendre, les maneres de fer esport –o de no fer-ne–. Finalment, també per entendre el perquè d'aquestes maneres, cal fer referència a l'anomenat *sistema obert de l'esport*, concepte amb el qual es caracteritza l'esport contemporani.

¹L'estructura bàsica del document és la mateixa que Núria Puig i Miquel Campomar varen fer servir per a un informe similar sobre les Illes Balears l'any 2003 (Puig & Campomar, 2003).

1.1. Les enquestes sobre hàbits esportius a Catalunya

L'informe que es presenta en aquest llibre es basa en l'enquesta que va fer el *Centro de Investigaciones Sociológicas* (CIS) l'any 2005 sobre els hàbits esportius de la població espanyola, sota la direcció de Manuel García Ferrando, catedràtic de Sociologia de la Universitat de València i amb el finançament del *Consejo Superior de Deportes*. Ell ha estat el responsable de totes les enquestes fetes des de l'any 1980 en el conjunt d'Espanya sobre els hàbits esportius de la població (García Ferrando, 1982, 1986, 1991, 1997, 2001 i 2006). El qüestionari és igual al que s'ha fet servir en ocasions anteriors, tot i que s'han fet les modificacions que el pas dels anys ha exigít².

La recollida de dades tingué lloc entre el 18 de març i el 25 d'abril de 2005. La població enquestada eren homes i dones d'entre 15 i 74 anys. Atès que a l'escola l'esport és una activitat obligatòria, a les enquestes mai no es té en compte la població en etapa d'escolarització obligatòria perquè les seves respostes desvirtuarien els resultats. Només es consideren les persones que practiquen esport voluntàriament, no per obligació.

A més de la mostra de tot Espanya, a fi i efecte que els resultats de Catalunya fossin representatius per si mateixos, se n'ha fet una ampliació de 915 subjectes³. L'afixació és proporcional. El procediment de mostreig ha tingut moltes etapes i ha estat estratificat per conglomerats, amb selecció de les unitats primàries de mostreig (municipis) i de les unitats secundàries (seccions) de manera aleatòria proporcional, i de les darreres unitats (individus) per rutes aleatòries i quotes de sexe i edat. Els estrats s'han format a partir de la mida de l'hàbitat dividit en diferents categories. L'error mostral és per un nivell de confiança del 95,5%, i el marge d'error, de +/- 1,11% pel conjunt de la mostra i en el supòsit de mostreig aleatori simple.

²Pot trobar-se el model de qüestionari a: www.observatoridelesport.cat/questionarihabitseportius.pdf

³L'any 2005 el *Consejo Superior de Deportes* va finançar ampliacions de les mostres per a totes les comunitats autònomes perquè els resultats fossin representatius en cadascuna, i els va lliurar les dades perquè, si ho desitjaven, en poguessin fer l'anàlisi i donar-li l'ús que es considerés necessari.

Tot i que és la darrera enquesta duta a terme a Catalunya, convé aclarir que no és l'única. L'any 1990 la Secretaria General de l'Esport (SGE) en va fer una, amb un qüestionari una mica diferent, la qual es va repetir el 1998 i el 2004 (Secretaria General de l'Esport, 1990, 1998 i 2004). En les dues últimes ocasions, el qüestionari ha estat més curt i s'ha centrat sobretot en les preguntes que podien afectar l'ús dels espais de pràctica esportiva. La finalitat d'aquestes enquestes era proporcionar informació per a l'elaboració del PIEC (Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya), que es pot consultar a http://www16.gencat.cat/esport/equipaments/docs/PIEC_2005.pdf. Per tant, hi ha més d'una enquesta, i això té conseqüències en els resultats perquè els qüestionaris són diferents. En efecte, hem observat que hi ha certes variacions en els índexs de pràctica i d'altres informacions. Ens sembla necessari fer algun comentari al respecte, perquè no es presti a confusions posteriors.

Un aspecte que d'entrada ja pot explicar diferències és la manera de realitzar l'enquesta. La de la SGE fou telefònica, mentre que la del CIS fou cara a cara: l'equip enquestador va fer les enquestes directament amb les persones que componien la mostra. Se sap que la manera en què es duu a terme el treball de camp pot afectar els resultats finals (Bosch & Torrente, 1993).

Així mateix, la manera de demanar si es fa esport o no i els criteris en la seva definició no són iguals, la qual cosa també explica les diferències que hi ha entre una enquesta i l'altra. Segons l'enquesta de la SGE fa esport de manera regular (un o més cops a la setmana) un 44,55% de la població, mentre que a la del CIS practica un o diversos esports un 43% (no contempla, de moment, la freqüència de pràctica). La diferència és d'un 1,55%.

Ara bé, a l'enquesta de l'SGE s'introdueix un nou concepte de practicants mitjançant el qual es fa referència a les persones que fan activitat física però que no es consideren esportistes (pràctica no interioritzada). Es tracta d'un 31,48%

de la població. De quina manera s'ha pogut obtenir aquesta informació? En lloc de demanar a les persones si feien esport o no se'ls proposava una llista d'activitats i havien de dir si n'havien practicat alguna almenys un cop a la setmana durant els darrers dotze mesos.

En total, segons això, fan esport i activitat física a Catalunya un 76,03% de les persones. Pot ser que, entre una enquesta i l'altra, la diferència sigui tan gran? En realitat no. La qüestió clau és què s'entén per esport en una enquesta i en l'altra.

En ambdós casos s'ha partit d'un concepte ampli d'esport. Podríem dir que ambdues s'acullen a la definició de la Carta Europea de l'Esport elaborada per la Conferència Europea de Ministres de l'Esport del Consell d'Europa l'any 1992, que diu el següent: "S'entén per esport tota mena d'activitats físiques que, mitjançant una participació organitzada o d'altra mena, tinguin per finalitat l'expressió o la millora de la condició física i psíquica, el desenvolupament de les relacions socials o l'assoliment de resultats en competicions de tots els nivells". Ara bé, a l'hora de fer operativa aquesta definició en preguntes concretes del qüestionari, l'enquesta de la SGE inclou més activitats que la del CIS. Les activitats addicionals són les següents: billar, caminar, columbofília/columbicultura, dards, escacs, minigolf i jocs de pilota (ta-ka-ta, etc.). Si tenim en compte que gairebé un 50% de les persones diuen ser caminants regulars, la diferència entre una enquesta i l'altra queda aviat explicada.

No hi ha dubte que caminar és una activitat molt estesa entre la població. Ara bé, incloure-la en una enquesta d'hàbits esportius és una qüestió de definició i de decidir què s'hi inclou i què no. A l'enquesta de la SGE es va decidir fer-ho tot i tenir en compte la diferenciació entre pràctica interioritzada i no interioritzada, i a la del CIS es fa una pregunta específica sobre passejar o caminar però el resultat no se suma al del total de persones que practiquen esport. Segons aquesta enquesta, a Catalunya passegen o caminen amb

regularitat (un o més cops a la setmana) gairebé un 53% de les persones. Per tant, si al total de persones que fa esport (43%) hi sumem les que caminen i que no fan esport (30%) resulta que segons l'enquesta del CIS fa esport un 73% de la població catalana. A l'enquesta elaborada per la Secretaria General de l'Esport el percentatge és d'un 76,03%. Entre les dues enquestes només hi ha una diferència del 3,03%.

Anàlisis similars es poden fer amb d'altres temes tractats en els qüestionaris. No creiem, però, que aquí sigui el lloc apropiat per fer-ho. Només hem volgut posar en evidència les dificultats i els límits interpretatius que es donen quan es comparen enquestes basades en qüestionaris diferents. Ens permetem suggerir que a l'hora de fer la propera enquesta sobre els hàbits esportius de la població a Catalunya totes les institucions que hi poden intervenir valorin la possibilitat d'unir esforços i recursos.

1.2. Catalunya i la seva heterogeneïtat esportiva

Els índexs de pràctica esportiva a Catalunya i el grau d'associacionisme són superiors als de la mitjana espanyola, l'oferta esportiva comercial està més desenvolupada i el ventall d'activitats practicades és més heterogeni. En el curs de l'informe anirem veient d'altres aspectes diferenciadors. El que ara interessa és explicar el rerefons que els justifica.

L'esport modern va arrelar a Catalunya amb més força i abans que en d'altres indrets de l'Estat. No és estrany, perquè a mitjans del segle XIX era una activitat distintiva pròpia de la burgesia que s'havia anat constituint com a nova classe social hegemònica, mercès a les transformacions produïdes per la Revolució Industrial, que es va basar, sobretot, en el desenvolupament tèxtil. L'esport formava part de l'estil de vida d'aquest col·lectiu, que havia entrat en contacte

amb d'altres països europeus per qüestions relacionades amb les seves indústries però que, al mateix temps, va interessar-se i va adoptar pautes culturals diferenciadores (Lagardera, 1992; Pujadas & Santacana, 1995), entre les quals hi va haver l'esport i la filosofia que envolta la creació d'associacions –basades en principis democràtics–, pautes mitjançant les quals van poder desenvolupar els seus interessos, ja siguin esportius, culturals, polítics o socials. L'esport, doncs, va venir amb el conjunt de transformacions que tingueren lloc a Catalunya en el curs de la segona meitat del segle XIX i la primera del XX.

Des dels inicis, la base del desenvolupament de l'esport han estat els clubs, de manera que, ja des de les primeres eleccions municipals democràtiques l'any 1979, els ajuntaments catalans varen concebre les seves polítiques esportives en col·laboració amb els clubs existents, cosa que no es va fer en d'altres indrets de l'Estat. En d'altres comunitats autònomes n'hi havia molt pocs i eren sobretot elitistes, que no representaven, en conseqüència, els interessos de tota la població.

Actualment hi ha hagut una gran diversificació del sistema esportiu. Com veurem a les dades analitzades, practiquen esport persones d'edats, sexes, llocs de residència, etc. molt variats, amb motivacions que també ho són i fent activitats tant diferenciades com el futbol en un camp municipal del poble i la dansa o l'aeròbic en un centre comercial.

Els clubs ja no donen resposta a tota la demanda existent i no han tingut la capacitat de fer-hi front –o no han volgut. Juntament amb la seva oferta ha sorgit la pública que, tenint com a base principal els ajuntaments, cobreix també una part important de les demandes socials esportives. I, en els darrers temps, cal considerar l'oferta comercial a la qual s'adrecen aquells col·lectius que tenen els recursos econòmics suficients per fer-ho.

Així doncs, com veurem en les pàgines que segueixen, el panorama de la pràctica esportiva a Catalunya és summament heterogeni, qüestió que, al nostre entendre, s'explica per les característiques del seu desenvolupament social, econòmic i polític. Per acabar d'entendre bé a què ens referim quan parlem d'heterogeneïtat esportiva, convé que s'expliqui amb cura el significat del concepte sistema obert de l'esport, cosa que fem en l'apartat següent.

1.3. El sistema obert de l'esport

Puig i Heinemann (1991) sostenen que l'esport en els darrers trenta anys ha esdevingut un sistema obert. Això representa un canvi fonamental respecte a l'esport de finals del segle XIX i la primera meitat del XX. En aquestes èpoques l'esport podia ser considerat com un sistema tancat, molt homogeni i autònom respecte a d'altres sistemes socials. Així, identifiquem aquell esport com una activitat reglamentada i de competició executada per homes joves de la burgesia ascendent que es trobaven en clubs molt selectius. Podien decidir sobre el sistema de valors i normes que havia d'imperar en aquest món i dur endavant els seus objectius sense intervencions alienes. Avui en dia ja no és així. Tant d'esport fa el futbolista professional que juga partits de lliga com la mestressa de casa que assisteix regularment als cursos de manteniment. A més, el món de l'esport es troba molt vinculat a interessos i decisions que no depenen de les seves organitzacions sinó d'altres. Així, sabem que les televisions han fet canviar reglaments i horaris de certs esports, que les empreses patrocinadores imposen condicions als equips o clubs a què donen suport, que les organitzacions públiques –seguint el mandat constitucional⁴ – marquen pautes als clubs i d'altres organitzacions en cas que hi vulguin compartir la promoció de l'esport, etc. S'han donat canvis fonamentals que s'expliquen per moltes raons, sobre les quals ara no ens podem estendre. Tinguem en compte només l'envelliment de la població, la

⁴L'article 43.3 de la Constitució espanyola diu: "els poders públics fomentaran l'educació sanitària, l'educació física i l'esport. Així mateix, facilitaran l'ús adequat del lleure".

millora de la qualitat de vida, l'augment de la tolerància perquè cada persona es comporti segons els seus desitjos sense perdre el respecte envers els altres, l'exigència més gran en el món del treball que condueix a buscar fonts de relaxament i de gaudi en d'altres esferes, la preocupació per la salut... Tots aquests aspectes han fet que l'esport esdevingués una activitat atractiva per a persones molt variades.

L'esport és, avui en dia, un món heterogeni on hi ha moltes maneres de fer-lo i d'entendre'l. Per això, Puig i Heinemann (1991) suggereixen que el sistema obert de l'esport està compost per quatre models, cada un dels quals té característiques ben diferenciades. Aquests models són: de competició, d'espectacle, expressiu i instrumental. Cada un d'ells es diferencia dels altres pel tipus i les motivacions dels practicants, les organitzacions, els impactes i les formes de legitimitat.

El model de competició és el que més s'assembla a l'esport tradicional, tot i que ha sofert alguns canvis. Les persones que practiquen esport són sobretot homes –hi ha cada cop més dones interessades– i, en conjunt, el seu nombre és reduït (a Catalunya, per exemple, les persones que participen en competicions locals, regionals o estatals no superen el 10,7% de la població que practica esport). El marc organitzat, els clubs i les federacions constitueixen una trama molt ben estructurada i que gaudeix d'una capacitat de pressió –esportiva però també política– força important. Recordem que a Catalunya s'agrupen en una gran organització: la UFEC (Unió de Federacions Esportives de Catalunya).

La manera com les persones vinculades a aquest model legitimen la seva raó de ser és al·ludint al nombre de victòries obtingudes, la bona preparació dels equips, la representació d'una ciutat, una regió o un país que ostenten, etc. Aquest model té ressonància en els mitjans de comunicació i els o les grans esportistes són vistos com un exemple a imitar per part de molts nens i nenes.

El model de l'espectacle engloba una part del model de competició, però no tot. Hi ha esports de competició que no són esports espectacle. Protagonistes d'aquest model –pel que fa al nombre– són les persones que, bé sigui a l'estadi o a casa davant de la televisió o sentint la ràdio, gaudeixen de l'espectacle esportiu. Els clubs dels grans equips de futbol i basquetbol han perdut la imatge tradicional dels clubs petits. Tant és així que des que es va promulgar la Ley del Deporte de 1990 han hagut de crear una societat anònima esportiva per als equips professionals.

Hi ha, però, un tipus d'organització molt entranyable característic d'aquest model: les penyes. N'hi ha moltes, es reuneixen en bars i acompanyen amb el cor o en els seus desplaçaments l'equip al qual han decidit donar suport amb tot el seu entusiasme. No podem oblidar tampoc la importància dels mitjans de comunicació i de les organitzacions públiques que, per motius diferents, tenen grans interessos en l'esport espectacle. Els grans clubs representen ciutats i països i els partits formen part dels espectacles televisius amb audiències més elevades. Tot plegat té impactes molt grans de tipus econòmic, polític i social (a causa de la influència que certes maneres de fer puguin tenir en la socialització dels infants).

El model expressiu difereix molt dels anteriors. Agrupa totes aquelles persones que fan esport pel plaer de fer-ne sense perseguir una fita orientada a la victòria. Es tracta d'un públic molt variat que agrupa dones i homes de totes les edats. Pràcticament, totes les persones que fan esport, excepte les dedicades a la competició, en formen part; és a dir, al voltant del 35% de la població de més de 16 anys i la majoria de nens i nenes en període d'escolarització obligatòria. Fan activitats de caire molt variat en instal·lacions esportives però també a qualsevol lloc: a la muntanya, al mar, a casa, a les places de les ciutats (Puig & Maza, 2008). Poden pertànyer a clubs o associacions (centres excursionistes, associacions d'esport per a tothom...) però moltes vegades practiquen pel seu compte (63% dels casos).

Aquesta poca organització dóna un resultat una mica paradoxal. Tot i que el model expressiu és el que agrupa un nombre més elevat de persones, té molt poca força en el món de la política o dels mitjans de comunicació. La gent no s'afilia a organitzacions, per la qual cosa es fa més difícil dur endavant accions que en millorin les condicions de pràctica. Les associacions d'esport per a tothom pateixen d'aquest fet. Tanmateix, l'impacte d'aquest model és enorme a causa de la seva repercussió econòmica: agrupa la majoria de consumidors i consumidores de productes esportius.

Per últim, el model instrumental és el que empra l'esport amb una finalitat aliena a l'esportiva. L'esport és considerat com un instrument per educar, per mantenir la figura, com a eina rehabilitadora... També agrupa molta gent i les activitats i motivacions que pugui tenir són molt variades. Les escoles, els gimnasos comercials i els centres de rehabilitació són algunes de les organitzacions que el configuren. Es legitima pels resultats assolits (integració social, aprimar-se, recuperació de funcions motrius, etc.). Els impactes poden ser tant positius com negatius. Entre els darrers, recordem tan sols els efectes devastadors per a la salut de l'anorèxia i la bulímia i, també darrerament, de la vigorèxia⁵.

La proposta que acabem de descriure no és l'única pel que fa als models que componen el sistema obert de l'esport. Hi ha unanimitat a considerar aquest caràcter heterogeni i divers de l'esport; ara bé, en el moment de parlar dels components d'aquest model hi ha posicionaments diferents. Així, entre d'altres, Martos i Salguero (2008) en proposen sis models (competició, espectacle, educació/formació, salut/benestar, recreació i turisme), Willimczik (2007), també sis (professional, tradicional, vivencial, salut, distracció i presentació) i Defrance i Pociello (1993) parlen de quatre funcions (integrativa/reglamentària, lúdica, espectacular/comunicativa i educativa). Com ja hem comentat, per comprendre el món variat i heterogeni de les persones que practiquen esport a Catalunya és important retenir el concepte de sistema obert de l'esport.

⁵Activitat feta principalment per homes amb la finalitat d'engrandir la musculatura. La malaltia es declara quan, com en el cas de l'anorèxia i la bulímia, la persona interessada mai no està satisfeta dels resultats, no sap parar en el moment oportú i pren productes perjudicials per a la seva salut.

2 Els comportaments davant l'esport

Aquest capítol analitza les actituds de la població davant l'esport; és a dir, tots aquells comportaments relacionats amb aquesta activitat: lloc ocupat per l'esport en les activitats de temps lliure, interès per l'esport, pràctica d'aquesta activitat i les seves característiques, la no pràctica i l'abandonament en el cas de les persones que n'hagin fet i ara no. Les opinions gairebé no s'analitzen, ens centrem més en els comportaments. En capítols següents entrarem en qüestions més subjectives tant pel que fa a les actituds pròpies com a les opinions que es tenen d'altres actuacions, en especial les del sector públic.

2.1. Valoració social de l'esport: el lloc ocupat en el temps lliure i l'interès

L'esport és una de les moltes activitats que podem fer en el nostre temps lliure. Durant aquest temps, tenim moltes possibilitats i és important veure que l'esport –tant si es practica com si es mira– és entre les deu activitats preferides. Això ens dóna una idea de la gran penetració social d'aquesta pràctica. Segons Lagardera (1991) vivim en una societat cada cop més esportivitzada, on tot allò que es relaciona amb l'esport gaudeix de gran acceptació social. Avui en dia, ser esportista o adoptar formes de vida esportives és percebut de manera positiva. A la taula 2.1. podem veure les activitats de temps lliure preferides per la població de Catalunya i allò que la gent voldria fer si fos possible. Ambdues informacions són útils per veure el lloc ocupat per l'esport en el temps lliure i la percepció social que se'n té.

De la taula es desprèn la importància social que tenen les activitats físiques tant si són d'espectacle com practicades. A més de “fer esport”, en aquest grup hi podríem incloure l'apartat de “sortir al camp o anar d'excursió”, activitat duta a terme per un 49,2% de les persones entrevistades. Aquesta importància encara sembla més gran si tenim en compte les respostes de la gent en demanar-li per allò que desitjarien fer durant el seu temps lliure si fos possible. La dada és important per veure la valoració social que es té de l'esport. És més difícil deduir si realment, en cas que fos possible, la gent faria més aquestes activitats. En el camp de la sociologia se sap que no sempre les respostes als qüestionaris relacionades amb desitjos es converteixen necessàriament en comportaments reals. Tanmateix, en les respostes sí que podem apreciar també la consciència que és necessari dur una vida més activa físicament i fugir del sedentarisme que afecta la vida de força persones, especialment en els àmbits urbans.

Taula 2.1. Activitats de temps lliure i activitats que es desitjaria dur a terme durant aquest temps

Activitats realitzades		%	Activitats que es desitjaria dur a terme		%
1	Estar amb la família	88,1	Estar amb la família	56,6	
2	Veure la televisió	84,6	Passejar	54,4	
3	Passejar	76,0	Estar amb les amistats	48,4	
4	Estar amb les amistats	71,5	Anar al cinema	47,8	
5	Escoltar música	70,7	Escoltar música	45,6	
6	Llegir llibres, revistes...	62,5	Sortir al camp, anar d'excursió	44,8	
7	Escoltar la ràdio	55,6	Veure la televisió	42,5	
8	Anar de compres	53,9	Llegir llibres, revistes...	39,7	
9	Sortir al camp, anar d'excursió	49,2	Fer esport	37,7	
10	Veure esport	47,2	Anar de compres	31,6	
11	Anar al cinema	47,1	Escoltar la ràdio	31,3	
12	Fer esport	41,1	Anar al teatre	28,6	

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Taula 2.2. Interès per la pràctica esportiva

	Catalunya	Espanya
	%	%
Molt	18,8	18,2
Bastant	46,1	42,9
Poc	24,2	26,5
Gens	10,9	12,2
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

La penetració social de l'esport també podem mesurar-la en l'interès que desperta (taula 2.2.). Un 64,9% de la gent diu que està molt o bastant interessada per aquesta activitat. La xifra és una mica superior a la resta d'Espanya, on

descendeix a un 61,1%. Com veiem a la taula 2.3. l'esport interessa a més persones que no pas el practiquen; el nombre de practicants a Catalunya és d'un 43%. Tot i que segons els resultats d'enquestes anteriors fetes pel conjunt d'Espanya la dada sembla estabilitzada des dels inicis dels 90, és important perquè, més enllà de ser una activitat practicada, l'esport té una penetració social que abasta molts àmbits. En els diferents capítols d'aquest informe ho veurem.

	Catalunya	Espanya
	%	%
Practica un esport	25,4	22,5
Practica diversos esports	17,6	14,4
No en practica	56,8	62,8
No contesta (NC)	0,2	0,2
	100	100
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

2.2. La pràctica de l'esport

A Catalunya practiquen un o diversos esports un 43% de les persones d'entre 15 i 74 anys (taula 2.3.). El nivell de pràctica és lleugerament més alt que el de la mitjana espanyola, que és d'un 36,9%. Tot i que, com hem explicat a la introducció, no es tracta d'enquestes fetes amb els mateixos qüestionaris, les elaborades per la Secretaria General de l'Esport també ens orienten sobre els canvis i, en aquest sentit, veiem que la pràctica esportiva l'any 1990 era d'un 32,73%. Per tant, sense poder donar un índex de creixement exacte, sí que podem afirmar que entre aquesta data i el 2005 hi ha hagut al voltant d'un 10% d'increment del nombre de persones que practiquen esport.

La gent que practica esport, però, ho fa amb relativa intensitat, atès que un 39,8% en fa tres o més cops a la setmana i un 43% entre un i dos cops (taula 2.4.). Els percentatges de persones que ho fan amb menys freqüència o només durant les vacances són molt més reduïts (10,7% i 6,2% respectivament). Les diferències amb Espanya són considerables sobretot pel que fa a les persones que practiquen esport tres cops a la setmana o més. A Catalunya aquesta xifra és un 9% inferior. La freqüència de pràctica és una dada molt significativa per mesurar el grau d'extensió de l'esport en una societat. No és el mateix que un 43% de les persones faci esport independentment de la regularitat –poden fer esport només de tant en tant– que ho faci majoritàriament entre un o més cops a la setmana, com és el cas que analitzem. Mentre en el primer cas pot ser només una activitat anecdòtica, en el segon reflecteix un hàbit interioritzat i al qual es desitja donar continuïtat. Les informacions de què disposem a les enquestes anteriors fetes per tot Espanya mostren un augment de les freqüències de pràctica.

Taula 2.4. Freqüència de pràctica esportiva

	Catalunya	Espanya
	%	%
3 cops o més/setmana	39,8	48,9
1 o 2 cops/setmana	43,0	37,3
Amb menys freqüència	10,7	9,9
Només durant les vacances	6,2	3,2
NC	0,2	0,6
Total	100	100
	(402)	(3094)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

2.3. Les activitats més practicades

La llista de les quinze activitats més practicades reflecteix amb tota claredat el sistema obert de l'esport a què ens referíem en el capítol introductorí. Veurem com, junt amb els esports de “tota la vida”, noves activitats –ara ja no tan noves– hi apareixen. Des dels anys 80 la tendència s'ha anat accentuant de manera que esports molt importants des del punt de vista federatiu –el bàsquet o l'atletisme, per posar alguns exemples– no són dels primers a ser practicats per la majoria de la població. A la taula 2.5. hi trobem les activitats esportives més practicades a Catalunya i a Espanya.

Taula 2.5. Activitats més practicades			
Catalunya	%	Espanya	%
Natació recreativa	41,3	Natació recreativa	32,2
Ciclisme recreatiu	21,1	Ciclisme recreatiu	18,7
Gimnàstica de manteniment en un centre esportiu	17,2	Futbol	17,8
Muntanyisme/senderisme/excursionisme	16,2	Gimnàstica de manteniment en un centre esportiu	14
Futbol	12,9	Futbol sala, futbol, futbol 7 i futbol platja	13,9
Aeròbic, gimnàstica rítmica expressió corporal, gimnàstica dansa, etc.	10,4	Muntanyisme/senderisme/excursionisme	11,9
Futbol sala, futbol, futbol 7 i futbol platja	10,0	Aeròbic, gimnàstica rítmica expressió corporal, gimnàstica dansa, etc.	11,7
Esquí i altres esports d'hivern	9,0	Joguina	11,1
Joguina	8,5	Bàsquet, minibàsquet	9,4
Gimnàstica de manteniment a casa	8,2	Atletisme	7,2
Bàsquet, minibàsquet	8,0	Musculació, culturisme i halterofília	6,8
	(402)		(3094)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Sovint, en veure els resultats de les enquestes sobre pràctica esportiva, les persones se sorprenen perquè tendeixen a creure que els esports més practicats són aquells dels quals més se sent a parlar en els mitjans de comunicació. Veiem que no és així i que cal diferenciar molt bé models esportius. La popularitat televisiva d'una activitat no ha de ser equivalent al

fet que sigui la més practicada. En realitat, podem veure que a Catalunya només el futbol en totes les seves modalitats és popular en tots els sentits: surt a la televisió, la federació és important, té acceptació en el món escolar i el practica un 22,9% de la població. Per sobre del 10% de practicants hi ha esports que no disposen de federació reconeguda oficialment (gimnàstica de manteniment, aeròbic, dansa, expressió corporal...) o d'altres que tenen molts més practicants que llicències federatives (natació, ciclisme).

En el conjunt, de la llista dels quinze esports més practicats ja apareixen alguns més dels que tenen federacions importants i que, en general, són ensenyats a les escoles (bàsquet, atletisme, etc.). Tanmateix, segueixen sortint esports que tenen poc a veure amb l'entorn federatiu (model de competició) i, en canvi, molt més amb activitats executades per diversió amb les amistats o individualment (model expressiu o instrumental): és el cas del muntanyisme, el *jogging*, la pesca, etc. Les tendències a Catalunya no són diferents de les de la resta d'Espanya. Cada cop més el panorama d'activitats esportives que es duen a terme s'amplia i, proporcionalment, fa que el nombre de practicants vinculats a les estructures federatives disminueixi.

Taula 2.6. Esports més practicats i esports amb més llicències federatives			
Activitats més practicades		Esports amb més llicències federatives	
	% practicants		Nombre llicències
Natació recreativa	41,3	Futbol	151.546
Ciclisme recreatiu	21,1	Basquetbol	66.982
Gimnàstica de manteniment en un centre esportiu	17,2	Caça	60.544
Muntanyisme/senderisme/excursionisme	16,2	Golf	46.449
Futbol	12,9	Tennis	35.891
Aeròbic, gimnàstica rítmica, expressió corporal, gimnàstica jazz, dansa, etc.	10,4	Entitats Excursionistes	23.841
Futbol sala, futbet, futbol 7 i futbol platja	10,0	Pesca	17.290
Altres esports	9,2	Petanca	14.984
Esquí i altres esports d'hivern	9,0	Tir Olímpic	12.924
<i>Jogging</i>	8,5	Patinatge	12.704
Gimnàstica de manteniment a casa	8,2	Esports d'Hivern	12.226
Bàsquet, minibàsquet	8,0	Pitch-and-Putt	11.609
Tennis	5,7	Natació	10.519
Musculació, culturisme i halterofília	4,5	Ciclisme	10.226
Atletisme	3,7	Activitats Subaquàtiques	10.025

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de Consell Català de l'Esport i Consejo Superior de Deportes, 2005

Per veure aquesta diferència que hi ha entre esports més practicats i esports que gaudeixen de més importància des del punt de vista federatiu –organitzat, en definitiva– hem elaborat la taula 2.6., en què es comparen els esports més practicats i els esports més importants segons el nombre de llicències federatives.

Igual com es dona en d'altres llocs, els ordres no són coincidents. En termes de política esportiva de les federacions, el problema que s'està plantejant és que comencen a notar aquesta "competència" d'altres activitats. El nombre de nens i nenes interessades pel medi competitiu no creix tot el que aquestes organitzacions desitjarien. I, encara més, si en edats escolars tenen grups relativament nombrosos, en arribar a l'adolescència i entrar en l'etapa juvenil hi ha molts abandonaments. El sistema esportiu amplia les seves ofertes, s'adapta a tota mena de gustos, ofereix alternatives al món disciplinat i exigent de l'esport de competició... de manera que molta gent jove s'allunya d'aquest últim. Amb aquesta observació no volem dir que el món de la competició estigui abocat a la desaparició ni molt menys. Es tracta, simplement, d'alertar sobre els canvis en el panorama esportiu perquè les organitzacions responsables de l'esport de competició elaborin estratègies encaminades a afavorir els i les millors, mitjançant programes de tecnificació apropiats. Si abans la preparació dels equips es basava en el nombre, ara potser cal començar a pensar en polítiques més racionals orientades a l'assoliment de l'èxit esportiu (Escorsa & Maspons, 1996).

Una altra perspectiva d'anàlisi de les activitats esportives és examinar la freqüència amb què són practicades. En aquest cas, el que compta és la intensitat de la pràctica. És una altra manera de comprendre aquest món i les persones que en formen part. L'any 1968, Rodgers ja va fer un estudi per al Consell d'Europa en què feia aquesta observació (Rodgers, 1968). La trobava important per conèixer els perfils de pràctica associats a cada esport. Segons ell, els practicants de molta freqüència poden ser persones molt més

Taula 2.7. Activitats esportives ordenades segons freqüència de pràctica (en %)

Catalunya			
Activitat	% de pràctica	Tres cops o més per setmana	Un o dos cops per setmana
Rugbi, rugbi 7	0,5	50	50
Hoquei (herba, gel i sala)	0,5	50	,
Musculació, culturisme i halterofília	4,5	44,4	38,9
Motociclisme	1,7	42,9	42,9
Aeròbic, gimnàstica rítmica, expressió corporal, gym-jazz,dansa, etc.	10,4	42,9	50
Gimnàsia de manteniment a casa	8,2	42,4	48,5
Cursa a peu (joguïng)	8,5	38,2	32,4
Gimnàstica de manteniment a un centre esportiu	17,2	37,7	52,2
Atletisme	3,7	33,3	40
Lluita, defensa personal	1,5	33,3	66,7
Vela (navegació, windsurf)	0,7	33,3	,

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

exigents, tenaços pel que fa a les seves demandes. Poden ser grups poc nombrosos però molt ben organitzats i amb capacitat de pressió. Veiem els resultats obtinguts a la taula 2.7.

Els resultats que s'obtenen són ben diferents dels que hem vist a les taules anteriors. Esports que no sortien a les llistes en aquestes hi són, i a l'inrevés. Rugbi, hoquei, musculació, motociclisme i aeròbic són els cinc esports que tenen practicants que els executen amb freqüències més elevades.

Aquesta revisió de les activitats més practicades seria incompleta si no tinguéssim en compte dos tipus d'activitats ben diferents, però amb importància social similar: ens referim a passejar i a les activitats d'aventura.

Taula 2.8. Caminar o passejar per mantenir la forma

	Catalunya	Espanya
	%	%
Sí	52,9	59
No	47,1	40,8
NC	0,0	0,2

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2004

En el qüestionari es demanava a les persones si, independentment de practicar esport o no, caminaven o passejaven més o menys de pressa amb la intenció de mantenir o millorar la seva forma física. Els resultats els tenim a la taula 2.8.

Com ja hem comentat a la introducció, si a les persones que fan esport hi afegíssim les que passegen, el nombre d'esportistes augmentaria molt. I més si tenim en compte que, de les persones que ho fan, un 58,5% passeja cada dia o gairebé tots els dies. La ciència mèdica ja fa molts anys que diu que passejar és una de les activitats més saludables que hi ha. Al nostre país el passeig és una activitat molt apreciada.

Taula 2.9. Pràctica d'activitats d'aventura

	Catalunya	Espanya
	%	%
Sí	19,4	14,9
No	80,6	85,1
NC	0,0	0,3
Total	100	100
	(402)	(3094)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

De caire ben diferent però també importants són les activitats d'aventura a la natura. La pregunta del qüestionari no es referia simplement a anar a la muntanya o a la platja. Se centrava més aviat en les anomenades activitats d'aventura que, encara que controlades, comporten un cert risc. En aquest sentit, es consideraven activitats d'aventura a la natura el *trekking*, el salt de pont, la corda elàstica, la baixada de barrancs, etc. A la taula 2.9. es pot veure l'abast social d'aquestes activitats. Només un 19,4% de les persones que fan esport diuen que fan activitats d'aventura. La xifra no és excessivament elevada. Ara bé, com veurem en el següent capítol, són activitats preferides per la joventut i són reclam de moltes agències turístiques; per tant, cal pensar en desenvolupaments futurs (Olivera & Olivera, 1995). I això en dos sentits. D'una banda parant atenció en el risc que tenen. Les mesures legals establertes per la Generalitat de Catalunya⁶ fan que la direcció d'aquestes activitats estigui en mans de persones qualificades que garanteixen les condicions de pràctica en condicions de màxima seguretat. I també n'hi ha d'altres que eviten riscos pel que fa a la degradació del medi natural⁷. D'altra banda, són activitats molt atractives per a la població turística, que a Catalunya és força nombrosa. En realitat, no sabem exactament el nombre de persones que practiquen aquestes activitats atès que l'enquesta només ha tingut en compte les persones residents i no la població visitant. A la taula 2.10. es poden veure els medis de pràctica.

Taula 2.10. Característiques de la pràctica d'activitats d'aventura a la natura

	Catalunya	Espanya
	%	%
Terra (ciclisme, tot terreny, <i>trekking</i> , etc.)	73,1	74,5
Aire (ala delta, <i>puenting</i> , corda elàstica, etc.)	5,1	5,5
Aigua (descens de barrancs, ràfting, etc.)	17,9	17,7
NC	3,8	2,3
Total	100	100
	(78)	(450)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS 2005

⁶Llei 3/2008, de 23 d'abril, de l'exercici de les professions de l'esport (<http://www16.gencat.net/esport/professionesesport/index.htm>).

⁷Llei 3/1998, de 27 de febrer, d'intervenció integral de l'administració ambiental.

Llei 12/2006, del 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient i de modificació de les lleis 3/1988 i 22/2003, relatives a la protecció dels animals de la Llei 12/1985, d'espais naturals, de la Llei 9/1995, de l'accés motoritzat al medi natural, i de la Llei 4/2004, relativa al procés d'adequació de les activitats d'incidència ambiental.

Cal veure que es reflecteix una tendència igualitària en tots aquests medis tant pel que fa a Catalunya com pel que fa a Espanya. No existeixen grans diferències, i destaquen per sobre de la resta les activitats a terra, seguides de lluny per les activitats realitzades al medi aquàtic.

2.4. L'organització de l'esport

En el grau d'organització o no de les activitats esportives és on podem apreciar amb més claredat els canvis que s'han produït en el sistema esportiu. Farà uns trenta anys era difícil imaginar la pràctica de l'esport sense la vinculació a un club. Ara el panorama ha canviat molt. Els clubs segueixen existint i compleixen les seves funcions per a determinats públics. A més a més, però, hi ha gent que practica esport pel seu compte, a l'escola, en un gimnàs comercial, etc. Alhora que el sistema esportiu s'ha diversificat, el seu marc organitzat també ho ha fet.

2.11. Manera de fer esport		
	Catalunya	Espanya
	%	%
Pel seu compte	63,7	68,3
Com a activitat d'un club, associació, organització	32,8	23,3
Com a activitat del centre d'ensenyament o de treball	2,7	5,5
Altres	0,7	2,4
Total	100	100
	(402)	(3094)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS 2005

La majoria de les persones (63,7%) practiquen pel seu compte (taula 2.11.). En una organització (club, associació, gimnàs privat, club municipal...) ho fan un 32,8%, i a l'escola o a la feina, un 2,7%.

2.12. Manera de fer esport

	Catalunya
	%
La majoria de vegades en solitari	25,9
Amb un grup d'amics i amigues	43,5
Amb un grup de companys i companyes d'estudi o treball	4,7
Amb algun familiar	11,7
Depèn, a vegades en solitari i d'altres en grup	13,7
NC	0,5
Total	100

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Aquesta individualització de la pràctica també es reflecteix en la manera de fer esport: un 25,9% de la gent el fa gairebé sempre sola i un 43,5% amb amistats (taula 2.12.).

De les dues taules es desprèn una conclusió important: a més de parar atenció a la gent que practica esport en l'entorn dels clubs i les federacions, també cal fer-ho en els àmbits no organitzats. Segons Heinemann (1997), aquesta individualització de l'esport contemporani enfronta la gestió esportiva a nous reptes: "l'organització de la no-organització". Així, si la gent surt al mar o va a la muntanya massivament, cal tenir els serveis de seguretat apropiats, una regulació sobre les zones que es poden freqüentar o no, protegir les àrees d'interès ecològic, decidir si s'emprenen opcions de desenvolupament sostenible o no, etc.

Taula 2.13. Pràctica esportiva organitzada

	Catalunya	Espanya
	%	%
Sòcia o soci d'un club privat	22,4	21,2
Gimnasos o similars	16,2	18,6
Persona abonada o usuària d'una associació esportiva municipal	24,7	25,1
Persona abonada o usuària d'una associació esportiva privada	10,2	11,9

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Examinem ara amb més profunditat les característiques de l'esport organitzat. Segons la taula 2.13, l'esport de forma organitzada es pot practicar de quatre maneres: com a soci o sòcia en un club, en gimnasos comercials, com a persona abonada a una associació municipal o a una associació privada. Com veiem, no tothom fa esport en el marc d'un club. Pertanyen a aquest tipus d'organització un 22,4% de les persones que fan esport. A l'enquesta

Taula 2.14. Motius per formar part o no i abandonar un club esportiu	
Formar part	
	%
És la millor manera de fer esport amb regularitat	43,7
Tinc accés a bones instal·lacions	31,7
T'ensenyen a practicar segons les tècniques i les normes "adequades"	32,6
Pots relacionar-te amb moltes persones	26,2
Hi puc practicar seriosament l'esport que m'interessa	14,8
Hi trobo amistats	25,8
M'agrada l'organització que hi ha	10,2
No formar-ne part	
	%
No ho considero necessari	72,4
No m'agrada estar associat	16,1
M'agrada la independència, fer esport pel meu compte	5,0
Els horaris no són compatibles amb la meua activitat	4,6
No m'agrada	1,1
Per l'edat	1,1
Els esports que m'agraden no es poden practicar als clubs	0,8
Haver abandonat	
	%
Vaig canviar de lloc de residència	11,7
Altres motius	20,7
Em treia temps en la meua feina	30,7
Es perdia molt el temps	22,6
No podia fer l'esport que m'agrada	1,6
Era massa car	12,8
Em treia temps dels estudis	7,1

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS. 2005

també hi ha una dada important pel que fa a la relació amb els clubs: hi ha un 13,5% de persones que abans hi pertanyien i ara no. Amb aquestes dades es pot fer una reflexió sobre les funcions que compleixen els clubs esportius. Sovint, s'ha vist el club esportiu com un lloc de relació, de sociabilitat. Així ho diuen les persones que hi pertanyen (taula 2.14.): “Pots relacionar-te amb moltes persones” (26,2%) i “Hi trobo amistats” (25,8%). Ara bé, les persones que no en formen part o que els han abandonat hi veuen d'altres pegues (“es perdia el temps”, “em treia temps per la feina”, “no és necessari pertànyer a un club”, “no m'agrada estar associat”...). Amb aquestes respostes el que veiem és que la funció de relació no és la que sembla fer atractius els clubs. Si mirem les principals raons que les persones donen per formar part d'un club (“fer esport amb regularitat”, “bones instal·lacions”, “aprenentatge de les tècniques i les normes”...), a més del món de relacions que el club proporciona, hi veiem la recerca d'una certa manera de fer esport més lligada a la concepció tradicional. Possiblement l'adhesió al club té sentit quan es vol fer esport d'aquesta manera i quan –en una etapa de la vida– la persona vol participar en competicions. Llavors, el club és l'entorn adequat per satisfer les seves aspiracions.

Taula 2.15. Possessió de llicència federativa

	Catalunya
	%
En tenen	13,9
No en tenen	75,9
Abans la tenia, ara no	10,2

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Finalment, en la mateixa línia de reflexió podem veure el nombre de persones que tenen llicència federativa i participen en competicions. Els resultats no fan altra cosa que confirmar els anteriors: l'esport de competició, vinculat a clubs i federacions, és una expressió, però ni molt menys l'única, del complex sistema esportiu contemporani (taules 2.15. i 2.16.).

Taula 2.16. Grau de competició

	Catalunya	Espanya
	%	%
Participa en lligues nacionals	1,7	3,1
Participa en lligues locals o provincials	9	10,9
Competeix amb les amistats per diversió	12,4	11,9
Fa esport sense preocupar-se de competir	73,4	69,8
Altra resposta	0,2	0,9
NC	3,2	3,4
Total	100	100

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

2.5. La no pràctica i l'abandonament de l'esport

En aquesta primera aproximació als comportaments esportius és bo tenir una idea acurada de la proporció de gent que no practica esport i de la que, tot i haver practicat esport en algun moment de la seva vida, ho ha deixat de fer. Com veïem a la taula 2.3, hi ha un 56,8% de persones que no fa esport.

Taula 2.17. Disposició per tornar a practicar

	Catalunya	Espanya
	%	%
Sí, amb seguretat	10,7	12,3
Probablement sí	28,0	27,9
Ara no ho sap	15,3	17
Probablement no	19,9	20,7
Segur que no	24,1	21,4
NC	1,9	0,6
Total	100	100
	(261)	(2418)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Tot i que, com també hem vist, aquesta activitat és de les més apreciades en el temps lliure, hi ha persones que en prefereixen d'altres. Si el ventall d'activitats esportives s'ha ampliat molt, no podem oblidar que també ha estat el cas per a les altres activitats del lleure: cultura, teatre, viatges, restaurants... Les ofertes de consum durant el temps lliure són innombrables. Això no obstant, no podem oblidar una altra dada que potser encara és més interessant que la de no practicants. Es tracta de la gent que diu que ha practicat esport i que no ho fa en l'actualitat. Segons l'enquesta es tracta d'un 28% de la població d'entre 15 i 74 anys. És important conèixer les seves intencions futures; és a dir, si encara que ara no practiquin esport desitgen fer-ho més endavant. Això és molt important de cara a les previsions de l'oferta esportiva. Trobem la resposta a la taula 2.17.

Un 38,7% està segur o gairebé segur que tornarà a practicar esport, un 15,3% està dubtós i el 44% està segur o gairebé segur que no tornarà a fer-ho. Hi ha, per tant, una proporció elevada de persones que, tot i constar com a no practicants, són persones que s'han de tenir en compte des del punt de vista de les ofertes. Des de fa temps, sabem que la relació amb la pràctica esportiva no es pot classificar entre qui fa esport i qui no. Hi ha tot un ventall intermedi de situacions en què no es pot dir si les persones són esportistes o no. És més, en el curs d'una vida, es poden donar situacions d'apropament i distanciament respecte a la pràctica esportiva. Per definir aquest fenomen hem parlat d'itineraris esportius (Puig, 1996). Segons les incidències de la socialització de les persones, la seva relació amb l'esport pot variar. Posem, per exemple, el cas del noi o la noia joves que comencen estudis universitaris. De sobte la vida ordenada de l'ensenyament secundari canvia i s'enfronten a la necessitat d'organitzar el seu temps, tenir cura de les seves obligacions, dedicar moltes hores d'estudi, conèixer noves persones...

Tot això pot dur-los a una situació provisional d'abandonament esportiu que no ha de ser definitiva. En aquest sentit, tal com veiem a la taula 2.18., moltes de les persones que ara no practiquen esport n'havien practicat

Taula 2.18. Temps que s'havia fet esport abans d'abandonar-lo

	Catalunya	Espanya
	%	%
Menys d'un any	4,4	4,1
Entre un i dos anys	12	9,2
Entre tres i quatre	18,2	24,1
Entre cinc i sis	12,5	12,6
Més de sis	52,2	50,6
NC	0,8	0,4

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

durant bastant de temps: un 52,2% més de 6 anys. Tot fa pensar que la intenció de tornar-ne a fer sigui ben certa i que, quan reorganitzin la seva vida, la facin realitat. Tot i això, i tornant a la taula 2.17., crida l'atenció que el nombre de persones que estan segures de no tornar a fer esport és una mica més elevat a Catalunya que no pas a Espanya (24,1% respecte a 21,4%). Ens sembla una dada a tenir present, sobretot si es repetís en el curs de diverses enquestes.

2.6. A manera de recapitulació intermèdia

Aribats al final d'aquest capítol, fem una recapitulació dels resultats principals que se'n desprenen.

La primera qüestió que cal destacar és la penetració i la valoració social positiva de l'esport tant si es practica com si no. Fer esport i veure'n forma part de les quinze activitats preferides amb què la població de Catalunya ocupa el seu temps lliure. L'esport és molt apreciat, qüestió que també veiem en l'interès

que desperta: un 64,9% de la població hi està molt o bastant interessada, independentment de si el practica o no.

El nombre de practicants entre els 15 i els 74 anys ascendeix a un 43%. La freqüència de pràctica és gran atès que més d'un 82,8% fa esport com a mínim un cop a la setmana o més. També hem vist que hi ha un petit increment respecte a anys anteriors.

El ventall d'activitats practicades és molt ampli. Sobresurten les de caire més recreatiu i menys formal. En aquest sentit, no hi ha coincidència entre els esports més practicats per la població i els més importants des del punt de vista federatiu. L'esport organitzat i de competició acull un percentatge petit de practicants. No es pot dir que sigui un àmbit amb tendència a desaparèixer, però ha deixat de ser l'únic i es troba amb altres ofertes que li fan la "competència". Els clubs i les federacions han de saber racionalitzar les seves actuacions per tal de nodrir els seus equips; altrament, els candidats i candidates potencials se sentiran atretes per d'altres possibilitats.

La pràctica associativa afecta un 22,4% de les persones que practiquen esport. Els clubs i les associacions semblen tenir un caràcter més instrumental; és a dir, s'hi adhereixen quan es vol practicar esport amb correcció tècnica i competir.

El nombre de persones que no practiquen esport és d'un 56,8%. Queda clar que, malgrat l'àmplia penetració social de l'esport, hi ha persones interessades en d'altres ofertes del temps lliure. Ara bé, dins d'aquest grup hi ha persones que abans havien fet esport i ara no, algunes afirmen amb seguretat que tornaran a fer esport quan puguin i d'altres estan segures que no. Tant en un cas com en l'altre, cal trobar els motius que les han allunyat de l'esport i fer el possible perquè s'hi tornin a apropar si és el seu desig. Esbrinarem aquests motius en el capítol 4, dedicat a les opinions sobre l'esport.

3 Diferències i desigualtats en els comportaments davant l'esport

El que hem escrit al capítol anterior no reflecteix completament la realitat dels comportaments esportius a Catalunya. Dóna compte de tendències generals però no atén les particularitats que hi puguin existir, i aquest és l'objectiu d'aquest capítol. Totes les recerques que s'han fet fins ara sobre comportaments esportius de la població han mostrat repetidament que, segons el gènere, l'edat, el nivell d'estudis i la grandària del municipi on es viu, hi ha diferències entre les persones, en alguns casos molt grans. Cada una d'aquestes variables reflecteix posicions socials diferents. Si som homes o dones tenim maneres de fer diferents i les expectatives socials envers nosaltres també ho són. El mateix passa amb l'edat: una persona jove viu una etapa de descobriment, d'afirmació, mentre que una de gran mira de gaudir del que ja sap que és important per a ella i d'aprofitar-ho tants anys com pugui. Tant en un cas com en l'altre, també hi ha diferències, segons el nivell d'instrucció.

Aquesta és una variable que determina molt el que el sociòleg francès Pierre Bourdieu anomena el “gust”; és a dir, aquelles coses –menjar, viatjar, vestir, etc.– que ens agraden fer. Veurem com l’esport forma part d’aquests “gustos” i, segons els nivells d’instrucció, agrada més fer-ne o no. Finalment, també se sap que segons la grandària del municipi on visquem els comportaments davant l’esport varien. I no només perquè en pobles petits, per exemple, hi hagi més espais lliures on poder anar a córrer i a les ciutats no. En cada una d’aquestes formes d’hàbitat es generen uns ritmes de vida, uns costums, que marquen les maneres de fer en l’esport i en totes les activitats socials.

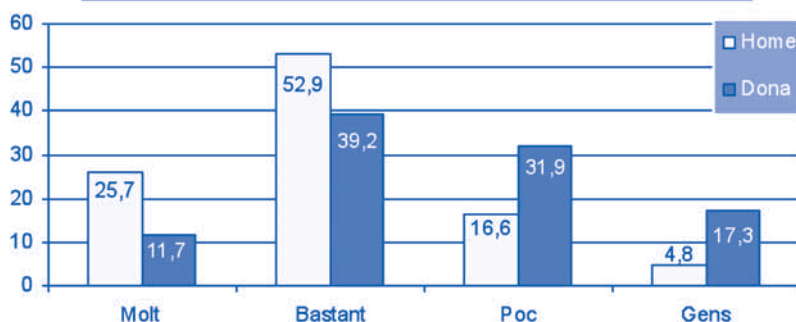
Les variables sociodemogràfiques de què parlem (sexe, edat, nivell d’instrucció, lloc de residència, entre d’altres) actuen de manera interdependent i donen lloc a oportunitats d’accés desiguals a la pràctica esportiva. El que interessa destacar d’aquest fet no és que hi hagi persones que no fan esport –pot passar que tinguin altres interessos– sinó que, a causa de les seves condicions de vida –inflüïdes per les variables esmentades– i la percepció del món que han adquirit en el si d’aquestes condicions, no tenen oportunitats de fer esport en cas de voler-ne fer o ni tan sols arriben a saber si en volen fer. En aquest cas, ja no hem de parlar simplement de diferències sinó de desigualtats socials en l’accés a la pràctica esportiva. Aquestes desigualtats són un repte al qual les polítiques públiques han de fer front; cal intentar que totes les persones tinguin igualtat d’oportunitats davant la pràctica esportiva.

En els apartats següents analitzem les diferències i desigualtats en els comportaments esportius tenint en compte les variables esmentades. En cada cas destacarem els aspectes més rellevants tot seguint el mateix ordre de presentació que en el capítol anterior.

3.1. Homes, dones i esport: les diferències segons el gènere

En sociologia es diferencia entre sexe i gènere. Quan es parla de sexe es fa referència a les diferències biològiques, mentre que el concepte de gènere s'empra per parlar d'allò que socialment s'espera o es considera que ha de ser un home o una dona. El gènere, per tant, és una construcció social.

Gràfic 3.1. Interès per la pràctica esportiva segons sexe (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Taula 3.1. Participació esportiva a Catalunya segons sexe

	Home	Dona	Total
	%	%	%
Practica un esport	26,1	24,6	25,4
Practica diversos esports	22,7	12,4	17,6
No en practica	51,0	62,8	56,8
No contesta (NC)	0,2	0,2	0,2
	100	100	100
	(463)	(452)	(915)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

En totes les societats i al llarg de tota la seva història s'han tingut expectatives diferents en relació amb els homes i les dones. Llavors, la manera com els uns i les altres han estat educats i educades ha estat diferent. Els nens i les nenes no han rebut els mateixos estímuls, consells, instruccions, valors, normes de comportament... en el curs del seu procés de socialització. I això, durant molts anys, segles. A més, gairebé sempre les dones han estat considerades com a ésser inferiors i dominades pels homes. Encara avui hi ha situacions d'extrema opressió per a les dones, les quals els provoquen sofriments enormes. Sortosament, al nostre país la situació de les dones en general –encara hi ha malaurades excepcions– ha anat millorant en els darrers temps. Les lleis reconeixen el dret a la igualtat i, des de les institucions i la mateixa societat civil es fan esforços perquè sigui una realitat. Ara bé, potser per segles de socialització diferenciada, l'assoliment de la igualtat no vol dir que, de sobte, homes i dones es comportin igual. Els seus sistemes de valors, les seves maneres de fer, els seus gustos, les seves prioritats... són molt diferents. És bastant corrent que es parli de cultura masculina i de cultura femenina (Simmel, 1999; Brullet, 1996). Doncs bé, quan analitzem les dades referides al comportament davant l'esport d'homes i dones hi trobem reflectides aquestes diferenciacions. Al gràfic 3.1. i a la taula 3.1. s'han recollit les més importants i a les pàgines que segueixen les comentem⁸.

Gairebé a cada una de les variables que hem triat per fer la comparació hi ha diferències significatives. Del conjunt es dedueix que el món de l'esport dels homes és ben diferent del de les dones. En efecte, el primer aspecte que ho confirma és l'interès per l'esport: hi ha més homes (78,6%) que no pas dones (50,9%) que diuen que s'interessen molt o bastant per aquesta activitat. Així, si en el capítol 2 vèiem que l'esport té una gran valoració social, entre d'altres coses per l'interès que la població hi té, cal que matisem parlant sobretot de l'interès que hi tenen els homes. Una cosa semblant passa amb la pràctica de l'esport. El fet de dir que un 43%

⁸Algunes de les taules d'aquest capítol són molt denses. Per això, quan ha estat el cas, hem decidit posar-les al final per tal d'alleugerir la lectura del text.

de la població de Catalunya fa esport és apropiat per fer càlculs generals però, en la perspectiva d'una política esportiva, és indispensable saber que els homes practiquen més esport (48,8%) que les dones (37%). En conseqüència, l'índex de no pràctica és molt més elevat en elles (62,8%) que no pas en ells (51%). L'esport encara és una activitat més masculina que femenina. Si es vol que les dones gaudeixin d'aquesta activitat, cal fer programes específics que atenguin les seves escales de valors i percepcions del cos. En el capítol següent, on parlem de les opinions respecte a l'esport, podrem aprofundir en les que tenen homes i dones.

Taula 3.2. Activitat més practicades segons sexe

	Home	Dona
	%	%
Natació recreativa	34,9	50,0
Ciclisme recreatiu	24,1	17,1
Futbol	21,1	1,8
Muntanyisme/senderisme/excursionisme	18,1	13,5
Futbol sala, futbet, futbol 7 i futbol platja	17,2	0,0
Gimnàstica de manteniment en un centre esportiu	13,4	22,4
Jogging	10,8	5,3
Bàsquet, minibàsquet	10,8	4,1
Tennis	8,2	2,4
Esquí i altres esports d'hivern	7,8	10,6
Un altre esport	7,3	11,8
Musculació, culturisme i halterofília	5,6	2,9
Gimnàstica de manteniment a casa	4,7	12,9
Pesca	4,7	0,0
Atletisme	3,9	3,5
Aeròbic, gimnàstica rítmica, expressió corporal, gimnàstica jazz, etc.	1,7	22,4
	(232)	(170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Ara bé, al nostre entendre, més important que les diferències quantitatives són les qualitatives. La dada, també molt important per encarar la promoció de l'esport femení, és que, quan les dones accedeixen al món de l'esport, ho fan segons allò que han interioritzat durant el seu procés de socialització i no pas imitant les maneres de fer dels homes. Un dels exemples més clars sobre aquestes diferències qualitatives és el tipus d'activitats més practicades (taula 3.2.). Fora del cas de la natació –que és el primer esport practicat per les dones i el segon pels homes– hi ha poca coincidència. Les preferències dels homes, a més de la natació, es distribueixen entre el futbol (21,1%), el ciclisme (24,1%), el muntanyisme (18,1%) i el futbol sala. Per contra, les dones tenen uns gustos molt menys variats atès que la gran majoria de practicants es concentren, a més de fer-ho en la natació, en l'aeròbic, la rítmica, la dansa, l'expressió corporal i la gimnàstica de manteniment. Llavors, el fet de dir que el segon esport més practicat a Catalunya és el futbol (taula 2.5. del capítol 2) no acaba de ser del tot cert perquè és una activitat pràcticament ignorada per la majoria de dones. Per parlar amb precisió cal dir que és l'esport més practicat pels homes i que, fora d'excepcions, només els atrau a ells. Si ens fixem en les activitats preferides per les dones, veiem que totes tenen trets comuns: expressivitat, harmonia corporal, component musical en molts casos, no orientades a la competició i sí en canvi a la salut o a l'estètica. Aquests aspectes tenen molt a veure amb els valors incorporats en el procés de socialització; són definitoris per a les seves opcions esportives. Passa el mateix amb els homes: educats més per competir amb els altres i la necessitat d'assolir l'èxit, prefereixen esports competitius on hi hagi guanyadors i perdedors; és allò que han après, és el que se'ls ha fet valorar.

En la mateixa línia de reflexió podem entendre per què les dones caminen i passegen més que els homes (60% respecte a 46%). Passejar no té una fita concreta: consisteix a caminar tot fent petar la xerrada, és una activitat física de sociabilitat. No consisteix a conversar ordenadament sinó més aviat a fer

passar l'estona tot xerrant de les coses quotidianes. Sovint es combina amb el fet d'anar al cementiri a deixar flors pels que ja ens han deixat, recollir unes quantes herbes per a cuinar, passar per la farmàcia a buscar unes medicines encarregades o aturar-se a l'ambulatori perquè ens donin les receptes de la setmana. Tot això és habitualment fet per les dones.

Per últim, tot i que com ja vàiem al capítol anterior l'interès i la participació en competicions és molt escàs en el conjunt de la població, en el cas de les dones això encara s'accentua més. El mateix passa amb la possessió d'una llicència federativa: 21,1% dels homes i 4,1% de les dones.

La socialització diferenciada també representa que els ritmes de vida són diferents. Els homes acostumen a tenir-los més ordenats perquè els imprevistos de la família són en general responsabilitat de les dones. A més, els temps disponibles varien: els homes solen treballar durant tot el dia i els vespres són els moments apropiats per a la pràctica esportiva. Les dones –sobretot les mestresses de casa–, en canvi, aprofiten per fer-ho quan la família no és a casa, és a dir, als matins o a primera hora de la tarda; els vespres cal ser a casa. Tot plegat explica diferents actituds respecte a la manera com es fa esport

L'adhesió a un club demana una mena de compromís que no s'adiu gaire amb els ritmes de vida de les dones, sobretot les que tenen una família. D'una banda, els clubs acostumen a oferir activitats a horaris poc flexibles. Si apareix un imprevist (dentista, parent malalt, carta certificada a correus...) és difícil mantenir la regularitat en la participació. Va millor practicar per compte propi en un lloc on es pugui anar a qualsevol hora. D'acord amb aquest raonament veiem que, tot i la baixa participació en clubs i associacions que comentàvem al capítol 2, la diferència entre els homes i les dones és prou important: 28,5% respecte a 15,1%. Així mateix la tendència a practicar pel

seu compte és lleugerament més elevada entre les dones (68,3% enfront de 63,7%). El resultat de tot això és que, segons on anem, trobarem més homes o més dones: al matí, en una piscina municipal, hi haurà moltes dones i homes grans ja jubilats; en un gimnàs privat al migdia, dones benestants; en un camp de futbol al capvespre, homes joves, i en una pista de futbol sala també al capvespre, grups d'homes que han sortit de treballar i que fan un partit amb els seus amics abans de tornar cap a casa.

Encara dues dades que ens ajuden a entendre els móns esportius dels homes i les dones. Es tracta de la freqüència de pràctica i la disposició de tornar a practicar per part d'aquelles persones que han deixat de fer-ho. Pel que fa a la pràctica d'un cop o més a la setmana, és molt similar entre homes i dones (83,1% dels homes respecte a 82,3% de les dones). És a dir, tot i que siguin menys les que participen en les activitats esportives, quan ho fan, és amb una regularitat similar als homes. Un cop enquestades les persones que han deixat de fer esport, hi ha molts més homes que no pas dones que estan segurs de no voler tornar a practicar esport (28,5% enfront de 19,4%). Llavors, lluny de creure que la pràctica esportiva no agrada a les dones, el que cal entendre és que els agrada molt, però no la mateixa que als homes.

Resumint: l'anàlisi de la pràctica esportiva des de la perspectiva del gènere enriqueix molt la comprensió d'aquest fenomen. Permet veure matisos que, en una anàlisi generalitzada, no apareixen. En essència, tot i que hi ha tendències de caire general (valoració social de l'esport, tendència a la recreació, individualització i diversificació de les pràctiques...), homes i dones projecten en l'esport els valors i formes de comportament que han interioritzat en el curs del seu procés de socialització. Ja no es pot considerar que l'esport sigui cosa d'homes. Ara bé, l'accés de les dones a aquesta pràctica ha tingut com a conseqüència que s'anessin configurant cultures esportives diferenciades, una de masculina i una de femenina. En realitat, aquest fet, així com els similars que

descriurem en els apartats següents, són el motiu de l'existència del sistema obert de l'esport a què ens referíem en el capítol 1. I la conseqüència pràctica que se'n desprèn és que atendre els desitjos de la població, vol dir fer accions diversificades que tinguin en compte tots els col·lectius interessats de manera diferent –però, en qualsevol cas interessats– en la pràctica esportiva.

3.2. A cada edat un esport i una manera de fer-lo

La variable edat també determina comportaments diferenciats davant la pràctica esportiva. Tanmateix, no s'ha de caure en l'error de creure que això és a causa de les variacions biològiques del cos. El tema és molt més complex i també té a veure amb la situació que la persona viu segons l'etapa de la vida en què es troba i amb les oportunitats que cada generació ha tingut de fer esport o no.

L'enquesta ha tingut en compte la població entre 15 i 74 anys. Podem agrupar aquestes persones en tres cicles vitals ben diferents: joventut, etapa adulta i tercera edat. A la nostra societat la joventut s'estén aproximadament entre els 15 i els 29 anys, la vida adulta dels 29 anys als 65 anys i a partir d'aquest moment comença l'anomenada tercera edat. L'edat cronològica, però, només és orientadora, el que compta són les situacions específiques a les quals la persona s'enfronta a cada moment de la seva vida. Ser jove és, des d'un punt de vista sociològic, una etapa de transició entre la infància i la vida adulta (Casal et al., 1989; Mosquera & Puig, 1998). És un moment durant el qual el noi o la noia han de prendre moltes decisions, que seran determinants per la resta de la seva vida: estudiar o treballar (amb el risc d'enfrontar-se a l'atur), crear-se un propi entorn d'amistats, enamorar-se, iniciar una vida de parella, en alguns casos donar resposta a pràctiques socialment no tolerades (droga, delinqüència...), etc. Normalment es considera que aquesta

etapa de transició finalitza amb la primera fecunditat. Fora de circumstàncies inesperades, quan una persona té una criatura sol ser el moment en què considera que té prou estabilitat per dur-la al món. La joventut és, doncs, un moment de descobriment, d'incerteses, de provar moltes coses per saber quina convé, de canvis bruscos... L'etapa següent, en canvi, malgrat la creixent inseguretat dels sistemes de vida contemporanis, és més estable. S'acostuma a tenir unes ocupacions (treball, tasques de la llar, col·laboració voluntària en una associació...), una manera de viure (en parella, sol o sola, amb criatures o sense...) i uns gustos. Els canvis no són tan grans ni sobtats i es tendeix a voler mantenir la vida que es duu. Finalment, amb la jubilació, les persones entren en un nou cicle vital. Encara que no s'hagi treballat, la jubilació afecta tothom. És el cas ja conegut de les mestresses de casa que viuen la jubilació dels seus marits. L'entorn familiar es veu afectat pel canvi en el mode de vida d'un dels seus membres. Cada cas és diferent però poden haver-hi depressions, incomoditat per tenir el sentiment que s'han perdut espais d'autonomia, temps buits que s'han de tornar a emplenar, etc. A més, amb el pas dels anys, es va accentuant l'envelliment corporal, la soledat perquè els fills i filles han marxat de casa o perquè la parella mor, les persones de la mateixa generació també, etc. Tot plegat és un moment molt diferent dels anteriors. En tots els casos, la manera com l'activitat esportiva s'articula en el cicle vital que s'està vivint canvia molt. En la joventut, pot passar que s'abandoni perquè s'han iniciat els estudis universitaris i la persona va molt enfeïnada. En l'etapa adulta l'esport pot ser una activitat que uneixi la família, i a la tercera edat pot fer que, tot fent-la, hom se senti millor tant física com anímicament. Les dades de l'enquesta reflecteixen aquestes variacions.

A banda que els cicles vitals siguin diferents, les persones que els viuen també ho són pels moments generacionals que han viscut. Molt sovint es diu que la gent gran no fa esport perquè ja no té condicions per a fer-ho. Aquesta és una interpretació errada en la majoria dels casos. Si això fos cert, voldria dir que

abans n'havien fet. En realitat, el que veiem és que entre els grups d'edat més grans la proporció de persones que mai ha fet esport és molt més gran que entre els més joves. A Catalunya, per exemple, en aquesta situació hi ha un 38,2% de persones entre 15 i 24 anys i un 68,8% entre 65 i més. Llavors, si la gent gran no fa esport no vol dir que hagi deixat de fer-lo, sinó que mai n'ha fet. Es tracta encara de generacions que varen viure la postguerra, moment durant el qual les oportunitats de fer esport foren molt minses. En canvi, entre els grups més joves aquestes oportunitats s'han anat ampliant. Així, segons l'enquesta sobre hàbits esportius de la població juvenil espanyola feta per García Ferrando l'any 1992 (ja n'han passat molts, d'anys), un 96% de la gent jove entre 15 i 29 anys havia tingut classes d'educació física durant la seva etapa d'escolarització obligatòria (García Ferrando, 1993: 77). Podem discutir si s'havia fet correctament. Tanmateix, no hi ha dubte que les oportunitats esportives d'aquesta generació han estat molt més elevades que les dels més grans. De fet, una observació acurada de les enquestes fetes a Espanya permet veure que, si l'hàbit esportiu s'adquireix, les persones el mantenen al llarg de la seva vida (Mosquera & Puig, 2002: 113-132). Hi poden haver moments d'aturada –abandonaments temporals– però la tendència és que siguin transitoris. En el gràfic 3.2. hem destacat els trets que més diferencien els comportaments esportius de les persones segons els grups d'edat que s'han tingut en compte durant la realització de l'enquesta i que s'aproximen als cicles vitals de què

Taula 3.3. Interès per la pràctica esportiva

segons edat	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 i +	Total
	%	%	%	%	%	%	%
Molt	22,2	22,1	19,8	13,5	16,0	17,4	18,8
Bastant	50,7	48,5	45,1	49,7	42,9	35,8	46,1
Poc	22,9	23,0	26,4	23,9	21,8	27,5	24,2
Gens	4,2	6,4	8,8	12,9	19,3	19,3	10,9
	(144)	(204)	(182)	(155)	(119)	(109)	(913)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

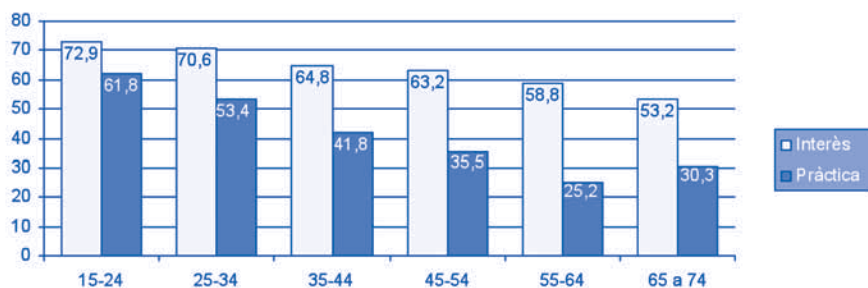
Taula 3.4. Participació esportiva a Catalunya

segons edat	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 i +	Total
	%	%	%	%	%	%	%
Practica un esport	35,4	28,4	23,1	21,9	19,3	21,1	25,3
Practica diversos esports	26,4	25,0	18,7	13,5	5,9	9,2	17,6
No en practica	38,2	46,6	58,2	64,5	73,9	68,8	56,8
NC	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,9	0,2
	100	100	100	100	100	100	100
	(144)	(204)	(182)	(155)	(119)	(109)	(913)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

hem parlat. Encara que amb diferències, l'interès per l'esport és més elevat que la pràctica i no hi ha gaire diferència entre els diferents grups d'edat. La valoració social de l'esport a què ens referíem al capítol 2 es confirma. Les diferències generacionals són paleses pel que fa a la pràctica esportiva.

Gràfic 3.2. Interès per l'esport i la pràctica esportiva segons l'edat (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Fins els 44 anys la pràctica d'un o diversos esports és superior al 40%. En canvi, a partir dels 45 anys es comença a reduir, fins arribar a un 25% entre els 55 i els 64, i entre les persones de 65 a 74 anys torna a augmentar fins a un 30%. En conseqüència, els índexs de no pràctica són molt més grans entre

els grups d'edat més avançada. La gent de 44 anys i més jove va néixer a partir de finals dels 50. El moment més dur de la postguerra havia acabat i les famílies podien destinar una part dels seus recursos a les activitats de lleure, l'esport, pel que ens interessa. Cada cop hi hagué més ofertes i, sobretot a partir de les primeres eleccions municipals de 1979, l'accés a l'esport fou un dret reconegut i fet realitat. Les persones que ara tenen 44 anys en tenien en aquell moment 15, edat privilegiada per sentir-se atret o atreta per l'activitat esportiva. Si a l'escola no havien tingut oportunitats de conèixer l'esport, les tingueren a través de les nombroses ofertes que sorgiren en aquell moment. En canvi, les persones més grans visqueren una joventut durant un període de més mancances i les possibilitats, així com els mitjans, de fer esport eren molt més reduïdes. No hi pogueren accedir. Ara bé, vol dir això que l'esport no els agrada? Rés més lluny de la realitat si ens guiem pels indicadors que analitzem a continuació.

	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 i +	Total
	%	%	%	%	%	%	%
3 cops o més/setmana	37,8	41,6	30,4	37,5	36,7	66,7	39,8
1 o 2 cops/setmana	47,8	38,1	49,4	53,6	46,7	12,1	43,0
Amb menys freqüència	8,9	14,2	12,7	3,6	13,3	9,1	10,7
Només durant les vacances	5,6	5,3	7,6	5,4	3,3	12,1	6,2
NC	0	0,9	0	0	0	0	0,2
	100	100	100	100	100	100	100
	(90)	(113)	(79)	(56)	(30)	(33)	(401)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Si hem vist diferències pel que fa a l'interès i la pràctica de l'esport, no les trobem en la freqüència de pràctica (taula 3.5.). El grup que dona índexs més elevats és el de 45 a 54 anys; el 91,1% de les persones enquestades que fa esport, ho fa un cop o més per setmana. Ara bé, la freqüència de pràctica és prou elevada en tots els grups, fins i tot el de persones de més de 65 anys. Igualment, en les persones que abans practicaven esport i ara no, les actituds

pel que fa a tornar a practicar-ne o no segueixen una lògica en funció de l'edat. Per exemple: estan més segures de tornar a practicar esport les persones d'entre 35 i 44 anys (37,9%) que les persones d'entre 25 i 34 anys (28,6%). I estan gairebé tan segures de tornar a practicar esport les que tenen entre 25 i 34 anys (28,6 %) que les persones que tenen entre 55 i 64 anys (33%).

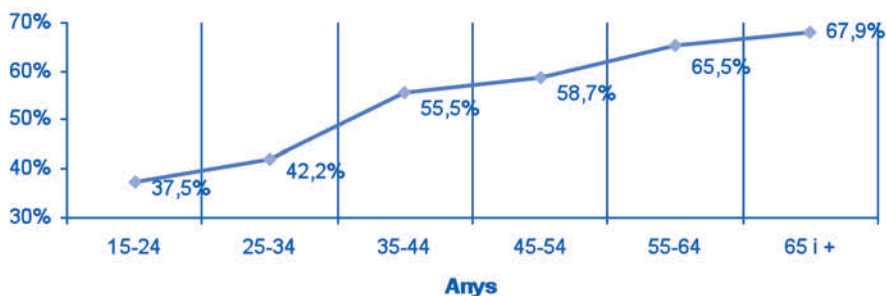
Aquest darrer grup potser dubta més que els altres de si tornarà a practicar esport o no (67%) però, en canvi, no hi ha ningú que digui que està segur de no tornar a fer-ho. Entre la gent més jove (15-24 anys) hi ha en aquesta situació un 13,5% de les persones. Pel que fa al grup de més de 65 anys, la mostra és molt reduïda i no ens atrevim a treure conclusions interpretatives.

La conclusió que trèiem de les dades anteriors és que per fer esport no hi ha límit d'edat. És a dir, quan les persones han tingut l'oportunitat d'adquirir l'hàbit esportiu durant la seva joventut, el mantenen amb el pas dels anys. És més, molta gent gran ha començat a fer-lo a edats avançades, quan sobretot les institucions públiques iniciaren programes específics per a aquest grup d'edat. I el que s'observa és que, si aquests programes són adaptats a les seves possibilitats biològiques, els agraden i no deixen de participar-hi. Encara més, l'esport en grups de persones ja jubilades compleix funcions socialitzadores molt importants. Ajuda a recuperar l'autoestima, permet mantenir una vida social, ajuda a millorar el benestar físic... Llavors, atès la bona resposta que tenen els programes esportius per a la gent gran, és del tot recomanable que es mantinguin els que existeixen i se'n creïn de nous allà on encara no existeixin.

A banda de les diferències quantitatives que hem esmentat en iniciar el paràgraf, la manera de practicar esport en el curs de la vida va canviant. Podem explicar aquest fenomen sota el concepte que hem anomenat itinerari esportiu (Puig, 1996). L'itinerari és el camí que segueix la persona en el curs de la seva vida. Un camí mai és lineal: té desviacions, pujades,

baixades, cruïlles... Doncs bé, l'itinerari esportiu és això i, segons el moment de la vida (les etapes), té unes característiques o unes altres. Dins la tendència general de triar natació i practicar-ne sense competir, segons els grups d'edat hi ha diferències en la manera de comportar-se esportivament. Només entre la gent més jove trobem una presència significativa del que més s'ajusta al model de competició que descrivíem en el capítol 2: futbol i bàsquet. Aquests esports van desapareixent a poc a poc de la llista d'activitats més practicades segons els grups d'edat. En canvi, adquireixen importància activitats més adaptades a les característiques biològiques de la persona (excursionisme, gimnàstica de manteniment, *jogging*...).

Gràfic 3.3. Passejar segons l'edat

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

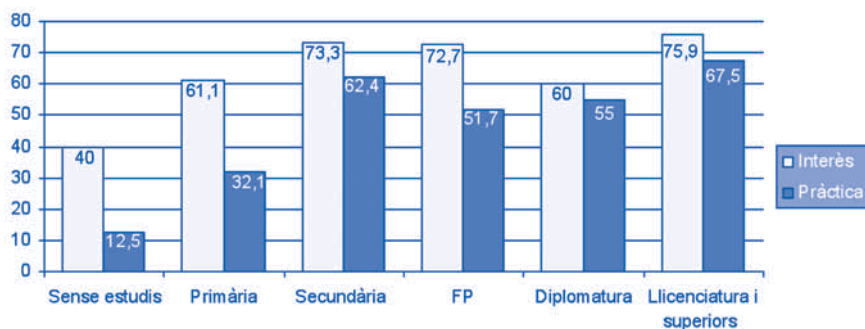
Cal destacar el comportament respecte al passeig (gràfic 3.3.) i les activitats a la natura. Tot i que passejar és una pràctica estesa a la nostra cultura, adquireix més importància a partir de l'edat adulta. Per contra, les activitats a la natura són cosa de la gent jove. Així, un cop analitzada la pràctica esportiva segons l'edat, obtenim noves informacions pel que fa al comportament esportiu de la població. Tot i tenir present que les tendències generals són les descrites al capítol 2, hi ha

qüestions de matís que és important destacar: 1) la gent gran no deixa de fer esport quan se li dóna l'oportunitat d'accedir-hi i se li ofereixen programes adaptats a les seves particularitats biològiques, i 2) la gent jove sent més atractiu pel món de la competició i els esports d'aventura.

3.3. Les persones amb nivells d'instrucció elevats incorporen més l'hàbit esportiu

L'afirmació que conté el títol d'aquest apartat és l'aspecte que més sobresurt en relació amb els comportaments esportius segons els nivells d'instrucció. Les persones que tenen nivells d'instrucció més elevats (estudis universitaris de grau mitjà o superiors) s'interessen més per l'esport i en practiquen més. Segons el gràfic 3.4, l'interès per l'esport és d'un 40% entre la gent sense estudis i d'un 60% i 75% entre la que té estudis de grau mitjà

Gràfic 3.4. Interès per l'esport i la pràctica esportiva segons nivell d'estudis (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

o superiors respectivament. El mateix passa amb la pràctica de l'esport: només un 12,5% de qui no té estudis en fa i a l'altre extrem trobem que les persones amb estudis de grau mitjà tenen un índex de participació esportiva del 55% i les d'estudis superiors d'un 67,4%; en contrapartida, els índexs de no pràctica s'inverteixen. L'atractiu de l'esport per als grups amb nivells d'estudis elevats també es veu en les persones que no fan esport però que n'havien fet. La seguretat de tornar a fer-ne és molt més gran, la proporció de persones dubtoses és inferior i la seguretat de no fer-ne mai més també.

Aquesta relació entre pràctica esportiva i nivells d'instrucció elevats és un dels resultats que es repeteix amb més força a totes les enquestes que es realitzen sobre els hàbits esportius de la població. Per què les persones amb nivells d'instrucció més elevats fan més esport que les que els tenen baixos? Per què, davant d'ofertes gratuïtes i amb idèntica disponibilitat de temps, aquests grups trien fer esport i d'altres s'estimen més seure en un bar, fer ganxet, veure la televisió o anar al cinema? La resposta rau en el sistema de valors i percepcions del cos de cada col·lectiu. Entre els de nivells d'instrucció elevats s'ha interioritzat un sistema de valors en què la vida activa, un cos lleuger, la natura, l'alimentació saludable i poc abundant i la prevenció de la malaltia ocupen un lloc de privilegi. L'esport es correspon amb tots aquests valors i contribueix a fer-los realitat. L'esport és reconfortant, demana ésser actiu o activa, manté el cos en forma, sovint es fa a la natura, requereix una alimentació que no atipi però que sigui energètica i s'ha demostrat a bastament que, fet amb mesura, és un dels mitjans més adequats per a la prevenció de malalties. Aquesta activitat, per tant, conté tot un seguit de valors que són els que regeixen els hàbits de vida de les persones amb nivells d'instrucció elevats; no hi ha conflicte entre els seus hàbits de vida, els de la gent amb qui es relacionen i la pràctica esportiva. L'avinentesa no és tan clara amb grups de nivell d'instrucció baixos. Potser perquè fan treballs que demanen més inversió corporal tendeixen a valorar

el repòs sedentari en el temps lliure, alimentar-se bé és equivalent a menjar molt i la malaltia és considerada com una desgràcia que arriba contra la qual es pot fer poc. Cap persona negarà els mèrits de l'esport –i més en un moment en què socialment rep una valoració molt positiva– en una conversa. Ara bé, si aquesta activitat no encaixa bé en els hàbits quotidians, interioritzats al llarg de tota la vida, és molt més difícil que s'hi adquireixi un compromís regular malgrat que es tinguin moltes oportunitats per accedir-hi.

Un resultat molt interessant és el referit a la freqüència de pràctica. En aquest cas, no es pot parlar de diferències segons els nivells d'instrucció. Hem vist com l'activitat esportiva s'adiu més amb els grups més instruïts. Ara bé, també és molt important veure que, si la persona incorpora i manté l'hàbit esportiu, la freqüència de pràctica és la mateixa amb independència del nivell d'instrucció. I, probablement, les poques persones –proporcionalment parlant– amb nivell d'instrucció baix que fan esport veuen en aquesta activitat quelcom que els atorga una identitat i que pot ser una eina de mobilitat social.

Alguns estudis (Laraña, 1986; Pociello, 1981; Clément, 1985) també han mostrat diferències en relació amb els tipus d'esports practicats. La majoria d'aquestes recerques es fonamenten en les teories de Pierre Bourdieu, segons les quals entre els grups socials es donen processos de distinció que es manifesten en el conjunt de “gustos” que tenen els uns i els altres (Bourdieu, 1998). Així, si un grup de nivell d'instrucció elevat comença a practicar ciclisme de carretera pot passar que, si aquesta pràctica es massifica, s'orienti cap a la de muntanya menys estesa i, per tant, viscuda com quelcom diferenciador. Es donen així processos diferenciadors segons els que cada grup es distingeix respecte als altres mitjançant l'esport que practica, la roba que duu, els viatges que fa, la música que escolta... Amb les dades de què disposem, a Catalunya no podem dir que aquests processos existeixin, almenys pel que fa als cinc esports més practicats per

cada un dels grups analitzats. En tots els casos, la natació forma part dels esports preferits i els altres (tennis, futbol, aeròbic, manteniment, ciclisme, etc.) es reparteixen més o menys de la mateixa manera. Certes diferències potser es veuen en les activitats a la natura que, per ara, es veuen com quelcom nou, per tant, distintiu. Hi ha més proporció de pràctica a mida que els nivells d'instrucció s'elevin. Finalment, cal destacar que el passeig és l'activitat en què els grups es diferencien menys. Amb petites diferències es troba molt estès entre tothom; com ja hem vist en l'anàlisi de les dades generals, la població de Catalunya l'aprecia i el practica molt.

Per últim, no observem diferències importants en la manera de practicar esport. No hi ha una tendència general que sobresurti un cop s'analitzen globalment els indicadors seleccionats. No sembla que el nivell d'estudis—contràriament a l'edat i el gènere— sigui un factor diferenciador.

3.4. Grandària dels municipis i pràctica esportiva

A les primeres enquestes sobre els hàbits esportius de la població espanyola hi havia diferències importants segons si la gent vivia en nuclis urbans o en aglomeracions més petites. L'esport, des dels seus orígens, havia estat un fenomen urbà i de zones industrialitzades. Ja a la darrera enquesta de l'any 1995 s'observava que les diferències s'havien reduït molt (García Ferrando, 1997: 74) i a la de l'any 2005 es confirmen, de manera força palesa a Catalunya. Ja no podem parlar de ciutat i camp com dues realitats antagòniques. Els mitjans de comunicació, les xarxes de transports i l'accés a l'educació, sens dubte, han influït en què els estils de vida siguin cada cop més semblants.

Al gràfic 3.5. i a la taula 3.6. hi ha els resultats de l'anàlisi dels comportaments davant l'esport segons la grandària dels municipis. L'interès per l'esport oscil·la entre el 14,4% en els municipis d'entre 100.001 i 400.000 habitants i el 22,4%

	-2.000	2001-10.000	10.001-50.000	50.001-100.000	100.001-400.000	1.000.000	Total
	%	%	%	%	%	%	%
Molt	19,6	22,4	18,7	15,6	14,4	22,1	18,8
Bastant	53,6	41,0	48,3	49,2	48,6	41,3	46,1
Poc	23,2	23,9	25,4	25,4	25,4	21,6	24,2
Gens	3,6	12,7	7,7	9,8	11,6	15,0	10,9
	(56)	(134)	(209)	(122)	(181)	(213)	(915)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

en els municipis d'entre 2001 i 10.000 habitants. També trobem diferències entre els municipis petits, on la pràctica d'un o més esports és del 35%, i els municipis mitjans i grans, on la pràctica és del 51,2% i 46,6% respectivament. Pel que fa a la freqüència, la manera de fer esport i la disposició o no per tornar a practicar esport entre aquelles persones que ara no en fan però que n'havien fet, no hi ha diferències apreciables segons la grandària del municipi. Les diferències ciutat-camp, que en èpoques passades donaven lloc a estils de vida molt diferenciats, es van reduït.

Els tipus d'esports practicats són similars, tot i que en poblacions d'entre 10.001 i 50.000 habitants apareix el *jogging*, la dansa i l'esquí com els esports

més practicats. La participació en activitats a la natura –molt noves– és més elevada entre la gent dels petits municipis (35,4% enfront del 20%). Igualment, la pràctica associativa és una mica més elevada en municipis petits i mitjans. La pràctica de competició disminueix progressivament: des dels municipis de menys de 2.000 habitants, amb un 14,6%, fins al 8,4% en municipis d'entre 100.001 i 400.000 habitants. És agosarat parlar de perfils esportius segons la grandària dels municipis i és possible que les diferències que encara s'aprecien siguin els darrers vestigis de situacions passades. Tot fa pensar que encara es reduiran més en el futur.

3.5. Recapitulació

Hem vist com l'anàlisi dels comportaments davant l'esport des de la perspectiva de les variables independents ens ha donat noves informacions. Si en el capítol 2 ens hem pogut fer una idea clara de les tendències generals, en aquest hem vist comportaments que són específics d'un grup. Les actuacions en política esportiva també han de tenir en compte aquestes situacions particulars. Una de les finalitats principals de les organitzacions públiques és atendre els interessos de tota la comunitat (Heinemann, 1998). I, a més, en el nostre país i pel que fa a l'esport, aquesta responsabilitat queda reflectida en l'article 43.3. de la Constitució de 1978, en què –com ja hem vist en el capítol 1– es diu que *“los poderes públicos fomentarán la educación sanitaria, la educación física y el deporte. Asimismo, facilitarán la adecuada utilización del ocio”*. Al nostre entendre, dues paraules poden sintetitzar les conclusions principals del capítol: desigualtat i diferència. Quan parlem de desigualtat ens referim al fet que certes variables actuen com a filtres discriminadors en l'accés a l'esport. Així, ésser dona, tenir més de 55 anys o un nivell d'instrucció baix són característiques que no afavoreixen la incorporació de l'hàbit esportiu. En el cas del gènere hem vist com els processos de socialització de les

dones sintonitzen menys amb els valors tradicionals de l'esport. Pel que fa a l'edat, les generacions més grans no tingueren oportunitat de fer-lo durant la seva joventut i, de grans, pensen que no és per a elles. No tenir estudis sembla que genera uns gustos entre els quals l'esport té poca cabuda. Si aquestes variables actuen conjuntament –és a dir, amb interdependència– el resultat és el d'una persona que, pel seu perfil sociològic, té molt poques oportunitats de tenir alguna cosa a veure amb l'esport. Seria el cas, per exemple, d'una dona gran sense estudis.

Ara bé, les dades que ens proporciona l'enquesta també ofereixen informacions que ajuden a entendre millor els grups en desigualtat de condicions i, en conseqüència, fer programes esportius específics que els ajudin a accedir a l'esport en cas que ho desitgin. Així, el públic principal de les activitats expressives i de manteniment són les dones. En aquestes activitats hi participen regularment. Totes les experiències de programes adaptats a les particularitats de la socialització femenina han gaudit de molt d'èxit. El mateix passa amb els programes per a la gent gran: si arriben a entendre que l'esport també és per a ells i elles i l'oferta s'adapta a les seves condicions biològiques, els resultats també són excel·lents. Finalment, calen accions globals perquè els grups amb menys nivells d'instrucció -que majoritàriament també són els que gaudeixen de menors recursos- adquireixin la competència de gaudir de les ofertes a l'abast. Se sap que qui més benefici treu de l'oferta pública no són els grups més necessitats sinó els que són capaços –saber llegir, entendre els codis comunicatius, orientar-se en les xarxes burocràtiques, etc.– d'entendre'n els mecanismes de funcionament.

També parlem de diferència. Entre els grups que practiquen esport no hi ha comportaments homogenis. Encara que tothom estigués en igualtat de condicions seguirien tenint maneres diferents de fer. També ho hem vist. Sobretot segons el gènere i l'edat, la relació amb la pràctica esportiva és diferent.

Es prefereixen unes coses enfront de les altres, els horaris són diferents, la vinculació a les organitzacions també. Veiem, doncs, com la diversificació del sistema obert de l'esport a què ens referíem en el capítol 1 i que hem observat en el 2 encara és més evident en acabar aquest capítol, durant el qual ens hem ocupat d'analitzar els comportaments des d'una perspectiva diferenciadora i d'oportunitats d'accés a la pràctica esportiva.

3.6. Taules complementàries del capítol

Taula 3.7. Variables diferenciadores del comportament esportiu d'homes i dones

	Homes	Dones
	%	%
Interès (molt i bastant)	79,6	50,9
Pràctica (un esport o diversos)	48,8	37
Freqüència (un o més cops a la setmana)	83,1	82,3
No pràctica	51	62,8
Disposició per tornar a practicar esport		
Segur o gairebé segur que sí	33,5	44,3
Dubta	36,5	30,8
Segur que no	28,5	19,4
Activitats més practicades	Natació 34,9 Ciclisme 24,1 Futbol 21,1 Muntanyisme 18,1 Futbol sala 17,2	Natació 50 Manteniment 22,4 Aeròbic, gimnàstica, rítmica dansa 22,4 Ciclisme 17,1 Muntanyisme 13
Caminar i passejar	57	71
Manera de fer esport		
Pel seu compte	65,5	61,7
Organitzat	33,2	38,8
Tipus d'organització on es practica		
Club	28,5	15,1
Gimnàs privat	14,4	18,1
Club o associació municipal	22,9	26,8
Mai n'ha format part		
Llicència federativa	21,1	4,1
Participació en competicions		
Estats, autonòmiques o locals	16,8	2,4
Per diversió	18,5	4,1
No competeix	60,8	90,6

Font: Observatori Català de l'Esport, 2008; a partir de CIS, 2005

Taula 3.8. Comportament esportiu i grups d'edat (en % respecte al total de cada grup)

	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65 i més
	%	%	%	%	%	%
Interès (molt i bastant)	72,9	70,6	64,9	63,2	58,9	53,2
Pràctica (un esport o diversos)	62,8	53,4	41,8	35,4	25,2	30,3
Freqüència (un o més cops a la	85,6	79,7	79,8	91,1	83,4	78,8
No pràctica	38,2	46,6	58,2	64,5	73,9	68,8
Disposició per tornar a practicar esport						
Segur o gairebé segur que sí	58,4	51	44	39,6	21,1	15,8
Dubta	30,5	30,6	43,9	39,6	36,8	10,5
Segur que no	8,3	16,3	12,1	26,4	42,1	73,7
Activitats més practicades	Natació 33,3 Futbol 25,6 Aeròbic, dansa... 20 Ciclisme 22,2 Bàsquet 19,9	Natació 42,5 Ciclisme 23,9 Gimnàstica 21,2 Futbol sala 16,8 Muntanyisme 13	Natació 38 Ciclisme 31,6 Muntanyisme 21,5 Futbol 11,4 Jogging 11,4	Natació 41,1; Jogging 17,9; Gimnàstica 16,1; Muntanyisme 16,1; Ciclisme	Natació 43,3; Gimnàstica 23,3; Muntanyisme 13,3; Tennis 10; Ciclisme 6,7	Natació 66,7; Gimnàstica 24,2; Muntanyisme 21,2; Gimnàstica casa 12,2,
Caminar i passejar	37,5	42,2	55,5	58,7	65,5	67,9
Típus d'organització on es practica						
Club	22,4	21,8	24,4	18,1	22,-	26,5
Gimnàs privat	20,6	25,9	13,-	7,4	5,2	16,3
Club o associació municipal	35,5	27,2	22,9	16,-	16,6	22,4
Mai n'ha format part						
Llicència federativa	24,4	15,9	7,6	12,5	6,7	3,-
Participació en competicions						
Estats, autonòmiques o locals	21,1	13,3	5,1	5,4	3,3	3,-
Per diversió	16,6	19,5	7,6	7,1	3,3	6,1
No competeix	61,1	63,7	81,-	85,7	90,-	87,9

Font: Observatori Català de l'Esport, 2008, a partir de CIS, 2005

Taula 3.9. Comportament esportiu i nivell d'instrucció (en % respecte al total de cada grup)

	Sense estudis	Primària	Secundària	Formació professional	Estudis de grau mitjà	Estudis universitaris
	%	%	%	%	%	%
Interès (molt i bastant)	40,0	61,1	73,3	72,7	60,-	75,9
Pràctica (un esport o diversos)	12,5	32,1	62,4	51,7	55,-	67,4
Freqüència (un o més cops a la setmana)	80,-	81,5	87,4	82,5	78,8	87,9
No pràctica	87,5	67,7	37,6	48,3	4,3	32,5
Disposició per tornar a practicar esport						
Segur o gairebé segur que sí	25,0	31,4	70	46,3	47	33,3
Dubta	25,0	50	5	38,9	23,6	47,6
Segur que no	50,0	27,1	25	13	29,4	19,-
Activitats més practicades						
	Natació 40 Muntanyisme 20 Futbol 17,9 Gim. Casa 20	Natació 39,7 Ciclisme 21,2 Futbol 17,9 Manteniment 15,2 Bàsquet 11,9	Natació 40,6 Muntanyisme 18,8 Jogging 15,6 Futbol 15,6 Ciclisme 15,6	Natació 42,9 Manteniment 25,3 Ciclisme 17,6 Muntanyisme 12,1 Aeròbic, dansa... 12,1 Futbol sala 12,1	Natació 48,5 Muntanyisme 27,3 Ciclisme 24,2 Gimnàstica 18,2 Aeròbic, dansa 15,2	Natació 39,7 Ciclisme 32,8 Muntanyisme 25,9 Esquí 17,2 Manteniment 15,5
Caminar i passejar	47,5	54,6	46,5	50,-	63,3	53
Manera de fer esport						
Per seu compte	60	60,9	56,3	65,9	63,6	75,9
Organitzat	40	38,4	42,2	34,1	36,4	22,4
Tipus d'organització on es practica						
Club	0	18,8	28,8	23,2	19,5	31,9
Gimnàs privat	0	8,4	23,8	23,2	24,4	18,8
Club o associació municipal	11,1	25,6	25	19,6	29,3	30,4
Mai n'ha format part						
Llicència federativa	0	18,5	21,9	8,8	6,1	6,9
Participació en competicions						
Estatals, autonòmiques o locals	0	16,6	14,1	5,5	6,1	3,4
Per diversió	0	9,9	15,6	15,4	15,2	10,3
No competeix	100	68,9	68,8	75,8	78,8	81,-

Font: Observatori Català de l'Esport, 2008; a partir de CIS, 2005

Taula 3.10. Comportament esportiu i grandària del municipi (en % respecte al total de cada grup)

	2.001-10.000 hab	10.001-50.000 hab	100.001-400.000 hab
	%	%	%
Interès (molt i bastant)	63,4	67,-	63,-
Pràctica (un esport o diversos)	35,-	51,2	46,4
Freqüència (un o més cops a la setmana)	87,5	82,3	82
No pràctica	64,9	37,9	53,6
Disposició per tornar a practicar			
Segur o gairebé segur que sí	46,2	37,9	41,8
Dubta	41,3	41,1	36,3
Segur que no	23,1	20,7	20,-
Activitats més practicades			
	Natació 35,4 Ciclisme 31,3 Bàsquet 18,8 Manteniment 16,7 Muntanyisme 16,7	Natació 31, Futbol 21,4 Jogguing 19 Aeròbic, dansa... 16,7 Esquí 14,4	Natació 41 Ciclisme 22,9 Muntanyisme 19,3 Manteniment 15,7 Futbol sala 15,7
Caminar i passejar	60,4	45,5	53,3
Manera de fer esport			
Pel seu compte	70,8	61,7	68,7
Organitzat	29,2	37,4	31,3
Tipus d'organització on es practica			
Club	24,7	25,2	16,6
Gimnàs privat	41,1	17,5	16,6
Club o associació municipal	12,3	30,8	19,3
Mai n'ha format part			
Llicència federativa	22,9	13,1	10,8
Participació en competicions			
Estatals, autonòmiques o locals	14,6	11,1	8,4
Per diversió	12,5	15,-	9,6
No competeix	66,7	70,1	80,7

Font: Observatori Català de l'Esport, 2008; a partir de CIS, 2005

4 Opinions a l'entorn de l'esport

Mentre que en els anteriors capítols ens hem ocupat dels comportaments davant l'esport –primer en general i després segons grups de població– en aquest s'analitzen les opinions que la gent té respecte a aquesta activitat. És molt diferent analitzar comportaments que no pas opinions, sobretot a partir de les respostes a una enquesta. Pel que fa als primers, el que es demana a les persones és que, mitjançant les preguntes, s'observin i diguin el que fan. En el cas de les opinions, la mateixa pregunta pot influir en la resposta. Pot passar que la persona no tingui opinió, que mai hagi pensat en una qüestió determinada o que mai hagi tingut una experiència en relació amb les preguntes que se li fan i, en canvi, davant diverses opcions de resposta i per no quedar malament davant qui l'entrevista, es decideixi a contestar una de les possibilitats que se li ofereixen. També es tendeix a contestar en funció d'allò que socialment es considera la resposta apropiada.

En molts casos una opinió no es tradueix necessàriament en un comportament determinat i, fins i tot, en una mateix qüestionari –com veurem en aquest mateix capítol– hi ha opinions contradictòries. També es pot considerar, per exemple, que una oferta és dolenta perquè s'ha sentit a dir i, en canvi, en el moment de gaudir-la, variï l'opinió que se'n tenia.

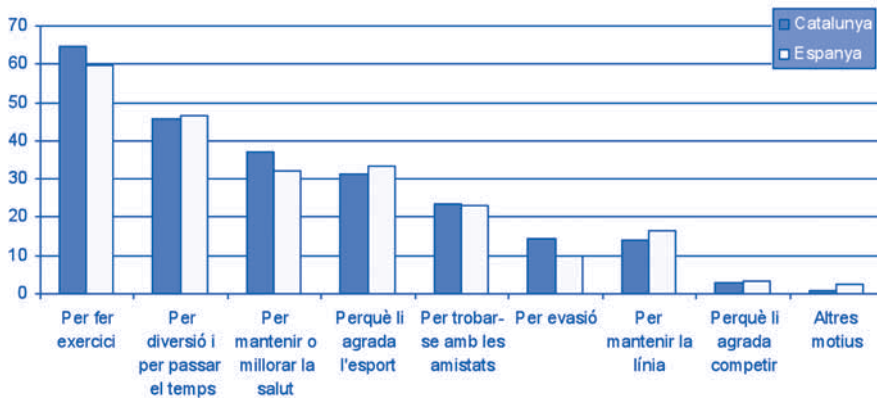
Tot i això, l'estudi de les opinions té el seu valor. Es poden crear corrents d'opinió que acabin tenint influència real en la vida quotidiana. Per exemple: a base de dir que l'Administració no es preocupa de la ciutadania pot acabar passant que, malgrat grans esforços, treball eficaç i moltes realitzacions, hi hagi una opinió generalitzada negativa en contra i que, en certa manera, sigui un fre per a la millora del benestar col·lectiu. La gent també pot pensar que les instal·lacions esportives són lluny de casa quan en realitat no és així. Els sembla, però, que són llunyanes perquè no tenen informació de la qüestió i ho han sentit a dir. En aquest sentit, també és bo conèixer opinions per saber allò que es coneix i es desconeix; llavors, si, per exemple, els judicis negatius es deriven d'un desconeixement, es poden millorar els canals socials de comunicació i fer canviar l'estat d'opinió i la manera de percebre les ofertes.

El capítol s'ha dividit en tres grans apartats. En el primer es parla de les opinions subjectives que les persones tenen de l'esport envers elles mateixes: motivacions, allò que més i menys els agrada, els motius per no practicar esport, etc. A continuació, es tracten les opinions sobre l'esport en la societat, és a dir, el que es creu que els altres pensen i fan en relació amb l'esport, allò que caldria millorar, coses que es podrien fer... Finalment, dediquem un apartat a l'ús i les opinions respecte a les actuacions de les organitzacions públiques: la consideració que es té de les instal·lacions i altres ofertes així com l'ús que se'n fa, el coneixement i la valoració de les seves actuacions, el que haurien de fer i el que no, etc. Pretenem donar així una visió ordenada de l'estat d'opinió que la població de Catalunya té envers l'esport.

4.1. La dimensió subjectiva dels comportaments davant l'esport

En el capítol anterior hem anat veient com cada cop prenen més importància activitats poc tradicionals, que la competició interessa i es practica poc i que la participació en clubs és menor que altres formes més individualitzades de fer esport. Aquests comportaments es reforcen amb les motivacions que tenen les persones per practicar-lo i allò que més i menys els agrada d'aquesta activitat.

Gràfic 4.1. Motius per practicar esport (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

En el gràfic 4.1. veiem els principals motius per fer esport. Els més esmentats són per fer exercici, per diversió, per millorar la salut i perquè agrada.

Ara bé, hi ha certes diferències entre homes i dones. Per això, a la taula 4.1., a més del total, donem les dades diferenciant ambdós sexes.

Taula 4.1. Motius per practicar esport

segons sexe	Home	Dona	Total
	%	%	%
Per fer exercici	61,6	68,8	64,7
Per diversió i per passar el temps	53,4	35,3	45,8
Per mantenir o millorar la salut	30,2	46,5	37,1
Perquè li agrada l'esport	37,1	23,5	31,3
Per trobar-se amb les amistats	29,3	15,9	23,6
Per evasió	12,5	17,1	14,4
Per mantenir la línia	9,1	21,2	14,2
Perquè li agrada competir	4,3	0,6	2,7
Altres motius	0,9	0,6	0,7
	(232)	(170)	(402)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Tot i que hi ha tendències generals, en l'estructura de motivacions, homes i dones reflecteixen els valors adquirits en el procés de socialització. Així, la preocupació per fer exercici i mantenir la línia és més gran entre les dones que entre els homes. En ells, en canvi, la diversió i trobar-se amb les amistats té més importància. I encara que la competició és un motiu sempre poc esmentat, en el cas de les dones encara menys: cap de les enquestades diu que fa esport perquè li agradi competir.

Aquestes prioritats també queden reflectides a la taula 4.2., en què hi ha les respostes que han donat les persones enquestades –practicants d'esport o no– respecte de la pregunta sobre el que més i el que menys els agrada de l'esport.

Taula 4.2. Allò que més i menys agrada de l'esport

El que més		El que menys	
	%		%
Permet estar en forma	69,9	L'esport professional i els diners	41,3
L'ambient de diversió i entreteniment	31,5	L'estupidesa esportiva	30,7
Serveix per a relaxar-se	22,6	El culte al campió esportiu	23,9
Permet estar amb les amistats	19,9	La lluita, la competició	23,7
És una forma d'educació	10,6	La publicitat	20,5
Permet experimentar la natura	9,0	La tensió	15,5
L'espectacle que ofereix	8,3	És molt cansat	7,3
La competició	6,2	Altres respostes	2,3
Res	0,8	NC	3,3
Altres respostes	0,3	NS	0,2
NC	0,3		
NS	0,1		
	(915)		(915)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Els aspectes més valorats són estar en forma, la diversió, la relaxació, trobar les amistats, etc., i els que menys són l'esport professional, l'estupidesa esportiva, el culte al campió, la competició, etc. Els valors més apreciats s'associen molt més al model expressiu i instrumental de l'esport que no pas als altres. Els excessos que es donen en el món professional i de l'espectacle són rebutjats per gran part de la població.

Taula 4.3. Motius per no practicar esport

	Catalunya	Espanya
	%	%
No li agrada	42,2	35,6
Manca de temps lliure	41,4	43,1
Per mandra	27,5	23,3
Per l'edat	24,7	26,5
Surt molt cansat del treball o els estudis	15,9	15,8
Per la salut	9,2	13,9
Altres raons	5,6	4,8
Manca d'instal·lacions properes	4,8	4,6
Manca de formació	3,2	6,3
No hi troba utilitat	1,6	3,8
No hi troba beneficis	1,2	1,5
Manca d'instal·lacions adequades	0,4	1,5
NC	22,3	19,3
	(251)	(2638)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Des de la perspectiva de les opinions –resultat de les vivències subjectives de certes experiències– també té interès analitzar els motius de les persones que no practiquen esport o de les que ho havien fet i ara no.

Com a raons primeres per no fer esport apareixen “no li agrada” (42,2%) i “manca de temps lliure” (41,4%) (taula 4.3.). Les raons més esmentades en segon lloc són la “mandra” (27,5%) i l’“edat” (24,7%).

Taula 4.4. Motius per haver deixat de fer esport

	Catalunya	Espanya
	%	%
Surt molt cansat del treball o els estudis	41,0	38,4
Per mandra	20,7	24,3
Per edat	12,6	14,8
Per salut	11,9	14,7
Manca de suport i estímul	9,2	9,4
Per lesions	9,1	10,9
Els estudis li exigien massa	7,6	9,8
Va deixar d'agradar-li l'esport	5,4	3,9
Manca d'instal·lacions properes	5,0	5,8
Manca de temps lliure	4,9	5,3
Manca de diners	4,6	2,8
Manca d'instal·lacions esportives adequades	1,5	3,8
No hi troba beneficis	1,5	1
Els amics no feien esport	1,5	2,3
Es va enfadar amb l'entrenador	1,2	1
No hi troba utilitat	1,2	0,6
Es va enfadar amb els directius	0,8	0,2
Els seus pares no li deixaven	0,4	0,7
No li agradava a la parella	0,4	0,9
NC	33,7	27,9
	(261)	(2418)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

D'altra banda, els motius principals pels quals la gent diu que ha deixat de fer esport són, en primer lloc, "sortir molt cansat de la feina o l'estudi" (41%) i en segon lloc "mandra" (20,7%), "edat" (12,6%) i "salut" (11,9%) (taula 4.4.).

En estudis duts a terme sobre les raons de la no pràctica s'ha vist com el rerefons del problema són la socialització i la manera com influeix en les preferències en el lleure i en l'organització del temps per dur a terme les activitats escollides (Martínez del Castillo & Puig, 2002: 175-180). Només en aquest context es pot entendre el sentit de respostes com “manca de temps” o “acabar molt cansat de la feina o l'estudi”. Si bé és cert que hi ha moltes persones amb jornades de treball molt ocupades i que, en algunes etapes de la vida, això encara s'accentua més a causa d'obligacions familiars— especialment en el cas de les dones que treballen i tenen criatures petites—, el que finalment compta són les prioritats que es donen a l'hora d'ocupar el temps lliure de què es disposa. A més de l'esport, existeixen moltes més activitats que es poden realitzar: fer petar la xerrada, anar al cafè, fer ganxet, anar al cinema, visitar les amistats, viatjar... Com ja hem vist en el capítol 3, en què analitzàvem les diferències en els comportaments esportius segons diverses variables, no tothom fa esport amb la mateixa intensitat i de la mateixa manera: hi ha col·lectius que, per la seva socialització (les dones, la gent gran...), en fan menys. Llavors, quan diuen que no en fan perquè no tenen temps o perquè estan cansats o cansades, cal interpretar la resposta com que prefereixen fer altres coses; l'esport no és la seva activitat preferida de temps lliure. Encara que tinguessin tot el dia lliure és molt probable que seguissin sense fer-ne atès que tindrien més temps per a fer el que els agrada. Hi ha d'altres col·lectius, en canvi, que tenen jornades de treball també molt ocupades i que, malgrat tot, són capaços de gestionar el seu temps per dedicar una estona a la pràctica esportiva. I, és més, consideren que fer esport els descansa de la fatiga acumulada durant una jornada llarga de treball. Pel que fa a la “manca d'instal·lacions”, també és un tipus de resposta fàcil que justifica la persona pel fet de no practicar una activitat tan valorada socialment com és l'esport. En l'apartat 4.3. d'aquest capítol tractem amb més profunditat les opinions que es tenen en relació amb l'oferta d'instal·lacions esportives i el tipus de contradiccions que es donen en els judicis que se'n fan.

Les respostes “no m’agrada”, “no me’n varen ensenyar a l’escola” i “l’edat” s’acosten més a situacions reals. En capítols anteriors, per exemple, ja hem vist que la gent gran pot adquirir l’hàbit esportiu en edats avançades si té ofertes de programes adaptats a les seves característiques biològiques. En aquest cas, el seu distanciament de l’esport té a veure amb el moment generacional que va viure i la manca d’oportunitats per a fer-ne. I “no m’agrada” és una resposta ben clara: la persona prefereix fer altres coses i no té cap problema a contestar que l’esport no li agrada encara que sigui una pràctica valorada socialment.

4.2. L’esport en la societat

L’enquesta té un seguit de preguntes referides a opinions que les persones tenen respecte de l’esport en general o algunes de les seves manifestacions en la nostra societat. La tendència, un cop més, és que hi ha una valoració positiva d’aquesta activitat, hi ha hagut una millora considerable respecte a temps anteriors i es dóna més importància a l’esport a l’abast de tothom i no tant a la seva dimensió competitiva o d’espectacle.

Un 67,2% de les persones enquestades consideren que l’esport i l’Educació Física haurien d’ocupar un lloc important, i un 27,4% molt important, en la vida del país, en relació amb el lloc que ocupen actualment. En demanar sobre el lloc que en realitat ocupen, només un 44,4% pensen que és un lloc important i, en canvi, un 43,4% contesten que és poc important (CIS, 2005).

La transformació del sistema esportiu en un sistema obert en què hi tenen cabuda moltes expressions de l’esport, també queda palesa en les opinions. I és més, una part molt important de la població es decanta cap a formes menys competitives, que en l’enquesta s’engloben sota el concepte d’esport per a tothom. Així, davant la pregunta de si l’esport per a tothom és una

realitat causada pel fet que cada cop hi ha més afecció a l'esport o tan sols es tracta d'una moda que passarà, el 82,6% de les persones són partidàries de la primera opció de resposta (Centro de Investigaciones Sociológicas, 2005).

Taula 4.5. Opinions sobre els diferents models d'esport

	Catalunya	Espanya
	%	%
Té més nivell o desenvolupament a Espanya		
Esport espectacle	60,4	60,4
Esport federat	22,4	17,3
Esport per a tothom	8,4	6,7
Té més suport oficial		
Esport espectacle	62,6	57,7
Esport federat	22,0	21,2
Esport per a tothom	3,5	3,1
Té més interès per a vostè		
Esport espectacle	33,8	25,9
Esport federat	16,0	15,7
Esport per a tothom	39,8	39,9
Se li hauria de donar més suport		
Esport espectacle	3,8	3,4
Esport federat	23,1	21,5
Esport per a tothom	66,6	61,0
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Això es confirma amb les respostes a diferents preguntes sobre l'esport espectacle, el federat o l'esport per a tothom (taula 4.5.).

Si bé es considera que l'esport espectacle sobretot, i en menor proporció l'esport federat, són els que tenen més nivell i reben més suport oficial, la població opina majoritàriament que l'esport que té interès per a ella és l'esport per a tothom, i que se li hauria de donar més suport. En el cas de les dones, les dades són encara més accentuades: el 44,7% de les enquestades consideren que és l'esport que més interès té per a elles (Centro de Investigaciones Sociológicas, 2005).

4.3. Ús i opinions de l'oferta pública

Com ja dèiem en iniciar el capítol, una bona orientació per definir les polítiques esportives és conèixer no solament l'ús que la gent fa de l'oferta pública (instal·lacions, programes esportius, altres serveis, etc.) sinó també l'opinió que en té formada (qualitat, coneixement de la seva existència o no, ofertes que s'hi fan, etc.). En aquest apartat analitzem en profunditat aquestes qüestions.

Una pregunta del qüestionari s'ha formulat especialment per valorar el coneixement que les persones tenen de les organitzacions públiques i la diferenciació que fan per a cada una d'elles en relació amb els serveis esportius que els poden oferir. En concret, la pregunta diu: "Si vostè hagués de realitzar una gestió per tal de millorar el servei esportiu a la seva comunitat (per exemple, sol·licitar una instal·lació esportiva, que es facin classes d'educació física i esports, o que se celebrin més campionats esportius), on creu vostè que hauria de dirigir-se: a l'Ajuntament, a la Diputació, al Govern autonòmic o al *Consejo Superior de Deportes*?"

Taula 4.6. Institucions on ha de dirigir-se la ciutadania per demanar un servei esportiu

	Catalunya	Espanya
	%	%
Ajuntament	64,5	60,7
Diputació	1,3	4,5
Govern autonòmic	5,8	6,3
Consejo Superior de Deportes	12,2	11,8
No ho sap	15,5	15,9
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Els resultats, així com la comparació amb Espanya, poden veure's a la taula 4.6.

La majoria de persones (64,5%) consideren que l'ajuntament és la institució a la qual han d'adreçar-se per fer una gestió en relació amb els serveis esportius. Es reflecteix, així, la importància d'aquestes institucions en la promoció de l'esport des que l'any 1978 s'establí en la Constitució que eren les responsables del foment de l'activitat física i l'esport. El més destacable, però, és que, encara avui, més d'un terç de la població no sap on ha d'anar per fer una gestió relacionada amb un servei esportiu.

El problema és encara més extrem per a certs grups de població, no tant en el cas de les dones (un 63,5% es dirigiria a l'ajuntament i un 16,4% no sabia on anar) sinó sobretot en el de les persones de més de 65 anys, ja que només anirien a l'ajuntament el 57,8%, i el 24,5% no sabrien on anar. I en les persones sense estudis els percentatges són de 55% i 30% respectivament. Són els grups als quals arriba amb més dificultat la informació sobre les ofertes públiques i que, com a conseqüència, en gaudeixen menys.

Taula 4.7. Grau d'utilització dels serveis i activitats esportives municipals

	Catalunya	Espanya
	%	%
Si, els utilitza actualment	33,2	35,0
Abans els havia utilitzat, ara no	28,0	22,4
Mai els he utilitzat	38,6	41,6
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

4.8. Activitats municipals que s'utilitzen

	Catalunya	Espanya
	%	%
Natació en piscina coberta	52,0	27,7
Natació en piscina al aire lliure	32,9	33,4
Escoles esportives	31,9	52,0
Gimnàstica per adults	9,9	9,6
Equips de competició	9,2	8,2
Activitats complementàries (campaments d'estiu, cursos recreació, etc.)	7,6	8,6
Altres respostes	1,6	3,3
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

A les taules 4.7. i 4.8. es reflecteixen els resultats referits a l'ús que les persones enquestades i altres membres de la seva família fan dels serveis i activitats esportives que ofereixen els seus ajuntaments. Veurem, en primer lloc, l'ús que en fan o n'han fet i, a continuació, els serveis que més han emprat.

El grau de penetració de l'oferta municipal a Catalunya és lleugerament inferior que a la resta d'Espanya. El grup de població que mai ha utilitzat els serveis i les activitats esportives municipals és, també, inferior a Catalunya. En canvi, i com a tret més destacable, podem veure que és força superior a Catalunya el percentatge de persones que han deixat d'utilitzar-los. Amb tot, val la pena observar que la població que utilitza els serveis municipals no és més d'un terç del total.

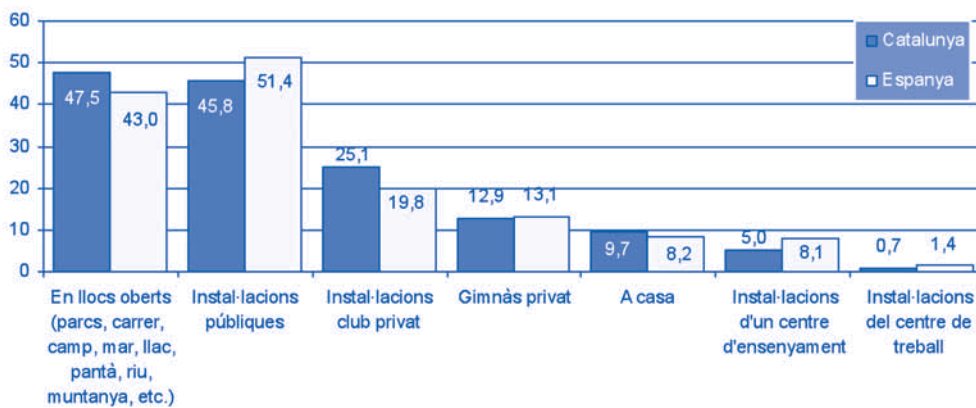
Si fem l'anàlisi per grups de població tornen a sortir unes constants de les quals ja hem parlat en pàgines anteriors. Hi ha un 3% menys de dones que d'homes que utilitzen aquests serveis, i el percentatge de les que mai els ha utilitzat és d'un 39,6%. En el cas de la gent gran és molt més exagerat. A partir dels 55 anys més del 53% de persones mai no els ha utilitzat. I els col·lectius sense estudis, amb estudis primaris i estudis superiors, són els que menys ús en fan. Pel que fa a aquests darrers, es pot considerar que potser gaudeixen de recursos més elevats i poden disposar de serveis esportius privats on, a més de la pràctica esportiva, troben un ambient que prefereixen. Ara bé, pel que fa als dos primers, la no utilització dels serveis municipals sembla un contrasentit atès que sol tractar-se de col·lectius amb menys recursos econòmics. L'oferta pública s'hauria de dirigir principalment a ells i, en canvi, semblen sectors més difícils de ser atrets o amb qui és més difícil comunicar l'oferta esportiva municipal.

La natació en piscina coberta és el servei municipal més utilitzat. El grau d'utilització a Catalunya dobla en percentatge al de la resta d'Espanya. Passa el contrari amb les escoles esportives: la utilització d'aquest servei a Espanya supera en gran nombre la de Catalunya. Els serveis més emprats per la població adulta són els relacionats amb la natació, tant en piscina a l'aire lliure com coberta. És conegut el gran èxit d'aquestes activitats, molt sovint recomanades com a pràctiques terapèutiques (per millorar la circulació de la sang, per acabar amb els mals d'esquena, per combatre la soledat, etc.), de tal manera que, gairebé sempre, hi ha llistes d'espera per tenir accés a la piscina o poder gaudir d'alguns dels programes relacionats amb aquestes activitats.

Des de les primeres eleccions municipals democràtiques de l'any 1979, els ajuntaments espanyols han esdevingut els principals agents constructors d'instal·lacions esportives. Segons Martínez del Castillo (1998: 42) dues de cada tres de les 66.352 instal·lacions esportives que existien a Espanya l'any

1997 s'havien construït després de 1975. El 62% d'aquestes instal·lacions eren iniciatives del sector públic, sobretot dels ajuntaments. Abans de 1975 només el 48% de les instal·lacions esportives existents –molt menys nombroses, d'altra banda– eren públiques. Llavors, una vegada més constatem que l'accés a l'esport de la població espanyola és degut, principalment, a la tasca desenvolupada pels ajuntaments, no només per l'oferta de programes que han fet sinó també per les infraestructures construïdes. Veiem, ara, quin és l'ús que se'n fa i les opinions de la població al seu respecte.

Gràfic 4.2. Espais de pràctica esportiva (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Sense cap mena de dubte les instal·lacions esportives que més s'utilitzen (deixant de banda els llocs oberts) són les públiques (gràfic 4.2. i taula 4.9.) El 45,8% de la població fa esport en instal·lacions municipals o dependents d'un altre organisme públic. A continuació, per ordre d'importància –pel que fa a instal·lacions convencionals– vénen els clubs privats (25,1%) i els gimnasos privats (12,9%). Les dades són significativament diferents de les d'Espanya, on l'ús de les instal·lacions públiques és un 6% més elevat

(51,4%). En canvi, l'ús de les instal·lacions d'un club privat és més reduït (19,8%). En el capítol referit als comportaments esportius ja hem vist que a Catalunya l'índex d'associacionisme esportiu és una mica més elevat que a la resta d'Espanya; això es reflecteix també en l'ús de les instal·lacions dels clubs.

També hi ha diferències en l'ús de les instal·lacions segons el sexe. Les dones empren majoritàriament les instal·lacions públiques (47,6%), els homes també les utilitzen en un percentatge elevat (44,4%), però practiquen esport principalment en llocs oberts (52,6%). Ja havíem vist que les dones tenen índexs d'associacionisme més baixos. La dada sobre l'ús que fan de les instal·lacions dels clubs privats reflecteix aquest aspecte. En canvi, la proporció de dones que empren els gimnasos privats és més elevada que els homes: 15,3% respecte a 11,2%, un 4% de diferència. Podem concloure que, tot i no haver-hi una gran diferència, el públic femení és més atret pels gimnasos. Segons Heinemann (1998) l'oferta esportiva comercial s'adapta molt millor que les altres –la pública o la de les organitzacions voluntàries– a les necessitats de les dones. Atès que la vida de les famílies gira al seu entorn, tenen uns ritmes de vida que estan molt sotmesos als imprevistos (malalties, metges, aniversaris, visites...). Llavors, els gimnasos privats són els que tenen una oferta més flexible i adaptada a tota mena d'horaris. És cada cop més comú que s'hi pugui anar a l'hora que es vulgui i poder-se integrar a un grup que faci l'activitat que interessa. A més, com també hem comentat en el capítol en què hem tractat les diferències davant els comportaments esportius, les dones tenen unes preferències d'activitats físiques i esportives que tenen poca cabuda en els clubs i, en canvi, són la part principal de l'oferta comercial. L'únic problema que es pot avançar referit a aquesta qüestió és si totes les dones que no poden pagar l'accés a un gimnàs privat veuen satisfetes les seves necessitats en l'oferta pública. Si ens atenem a l'ús que en fan (47,6%, més que els homes) podem veure que, en gran mesura, sí.

Finalment, també és de destacar l'elevada proporció de dones que fan esport a casa seva: un 13,5%. Sugerim una explicació similar a la del paràgraf anterior. A casa no hi ha horaris fixes i poden fer esport en qualsevol moment (Haumont & Chevalier, 1992). També, en aquest cas, es veu que l'esport a la pròpia casa és un fenomen essencialment femení, ja que només un 6,9% dels homes diuen que empren la llar per a aquestes finalitats.

Una dada molt important que sobresurt a la taula 4.9. és la proporció elevada

	Catalunya	Espanya
	%	%
En llocs oberts (parcs, carrer, camp, mar, llac, pantà, riu, muntanya, etc.)	47,5	43,0
Instal·lacions públiques	45,8	51,4
Instal·lacions club privat	25,1	19,8
Gimnàs privat	12,9	13,1
A casa	9,7	8,2
Instal·lacions d'un centre d'ensenyament	5	8,1
Instal·lacions del centre de treball	0,7	1,4
NC	0,5	0,1
	(402)	(3094)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

de persones que fa esport no a les instal·lacions convencionals sinó en llocs oberts públics com les places, els carrers, la muntanya o el mar: un 47,5%. El fenomen planteja nous reptes a la planificació dels espais esportius. En una enquesta sobre hàbits esportius feta a la ciutat de Barcelona l'any 2006, un 39,8% de les persones que fa esport diu fer-lo precisament en aquests espais (carrers, places, parcs...) de la mateixa ciutat (Ajuntament de Barcelona, 2006). Potser també van a la muntanya o al mar, però la dada important per als responsables de la política esportiva municipal és la proporció tan elevada de persones que empren l'espai de la ciutat per a les seves activitats esportives. Llavors, el fet de pensar en els espais de pràctica ja no és només referir-se a les instal·lacions convencionals sinó també a tot l'espai comunitari. És evident que aquest canvi de perspectiva genera nous plantejaments de molt d'abast: vol

dir que hi ha d'haver parcs on s'hi han de fer compatibles activitats tan diverses com el joc de les criatures, els monopatins (*skates*) de la joventut, la petanca dels grans, el passeig de tothom, el *jogging* d'altres, etc. (Puig & Maza, 2008; Puig, 2008). Tot això en condicions mediambientals apropiades. Veiem com el caràcter cada cop més obert de l'esport contemporani està generant problemes i reptes que en la seva versió tradicional no haurien estat ni tan sols imaginables.

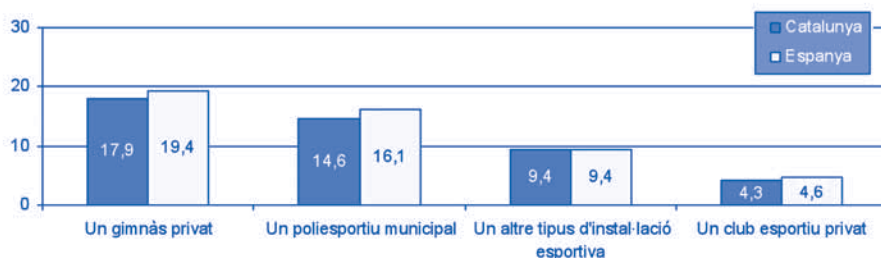
Taula 4.10. Opinió sobre la proximitat de les instal·lacions esportives instal·lacions a prop de casa

	Catalunya	Espanya
	%	%
Pistes de tennis i/o pàdel	31,6	35,2
Piscina a l'aire lliure	43,9	47,4
Poliesportiu a l'aire lliure	40,3	47,1
Piscina coberta	56,6	41,4
Poliesportiu cobert	59,5	50,9
Camp de futbol	69	61,5
Altres camps grans (atletisme, rugbi)	21,5	18,1
Frontó	14,3	23,3
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS 2005

Pel que fa a les instal·lacions convencionals també és important conèixer la percepció que la gent té en relació amb la seva proximitat o llunyania. Aquest tema és un bon exemple de la precaució amb què cal analitzar les respostes a preguntes d'opinió. Com ja dèiem en iniciar el capítol, sovint es contesta en funció d'un tòpic sense tenir coneixement real de la situació, de manera que respostes a un mateix tema esdevenen contradictòries. A la taula 4.10. es poden veure les de les persones enquestades respecte a la proximitat de casa seva de les instal·lacions esportives. En els tres primers casos, per sobre del 55% de les persones enquestades diuen que prop de casa seva hi ha les instal·lacions esportives per les quals es pregunta. Es tracta de camp de futbol (69%), poliesportiu cobert (59,5%)

Gràfic 4.3. Inauguració d'una instal·lació prop de casa en els darrers 5 anys (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Taula 4.11. Inauguració d'una instal·lació prop de casa en els darrers 5 anys (en %)

	Catalunya			Espanya		
	Sí	No	N.S.	Sí	No	N.S.
Un poliesportiu municipal	14,6	71,7	13,4	16,1	69,5	14
Un gimnàs privat	17,9	66,1	15,8	19,4	62,8	17,4
Un club esportiu privat	4,3	77,6	18	4,6	76	18,8
Un altre tipus d'instal·lació esportiva	9,4	71,9	18,6	9,4	71,2	18,8
	(915)			(8170)		

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

i piscina coberta (56,6%). En tots els casos, la major proporció de les instal·lacions que la gent sap que té prop de casa són públiques. Aquesta presència del sector públic com a promotor d'instal·lacions esportives també és palesa quan es demana sobre el coneixement de la inauguració d'una instal·lació esportiva prop de casa en els darrers cinc anys. La inauguració d'un poliesportiu municipal ve immediatament al darrere de la d'un gimnàs privat (14,6% respecte a 18%).

En aquesta taula també destaca l'elevat índex de persones que no saben contestar a la pregunta: en tots els casos gairebé més del 13%. Quan es demana sobre un fet concret com és si s'ha inaugurat una instal·lació prop de casa o no, hi ha moltes persones que no saben contestar i, en canvi, en demanar sobre opinions, els índexs de no resposta disminueixen i la majoria de persones les donen encara que es tracti únicament de repetir un tòpic. Ho veiem molt clar en les respostes a la pregunta de si la gent creu que hi ha prou instal·lacions en el seu barri o poble: un 37,2% diu que són suficients mentre que un 50,7% diu que no. Quin és el criteri emprat per dir que són suficients o no? És "el que es diu". En canvi, davant preguntes sobre realitats concretes com ara si hi ha una instal·lació prop de casa o no, ens trobem que, o bé més de la meitat de la població diu que n'hi ha, o creix l'índex de persones que no ho saben.

Partint d'aquest raonament, analitzem ara les opinions que les persones han emès respecte d'una sèrie d'afirmacions relacionades amb les instal·lacions esportives municipals (taula 4.12.). Hi veurem, com en les altres preguntes d'opinió que hem analitzat, una barreja d'estabilitat i canvi, concepte que copiem de García Ferrando (1997) quan es refereix a les ambigüitats de la població pel que fa a jutjar els avenços que s'han donat en els darrers trenta anys.

Possiblement, és en la primera alternativa en la qual les respostes donades són més tòpiques. Hem vist que la gent coneix les instal·lacions que hi ha als barris i que, entre els motius de no pràctica, la manca d'instal·lacions no és un dels principals motius; es parla més aviat de manca de temps o de sortir cansat de la feina o l'estudi. En canvi, un 62,8 % de les persones està d'acord amb l'afirmació segons la qual "si existissin més instal·lacions als barris, la gent es preocuparia més per l'esport", mentre que només un 31,4% considera que hi ha instal·lacions suficients.

Taula 4.12. Opinions sobre les instal·lacions esportives municipals

	Catalunya
	%
Si existissin més instal·lacions als barris i als pobles, la gent es preocuparia més per l'esport	62,8
Hi ha instal·lacions públiques suficients, el que passa és que la gent no es preocupa per l'esport	31,4
NC	5,8
Les instal·lacions estan obertes a tothom, el que no les utilitza és perquè no vol	59,8
A les instal·lacions públiques només hi tenen accés les persones que formen part d'un equip	26,8
NC	13,4
La gent no va a les instal·lacions públiques perquè no les té a mà en el barri o poble	52,8
La gent no va a les instal·lacions públiques per comoditat o despreocupació	41,3
NC	5,9
L'Administració hauria de fer més publicitat de les instal·lacions, falta informació i per això la gent no hi va	62,3
La publicitat que fa l'Administració és suficient, la gent no s'informa perquè no es preocupa	30,1
NC	7,7
Les instal·lacions sí que compten amb personal que et pot atendre	62,8
Les instal·lacions són accessibles, però no compten amb personal suficient per atendre a qui volen fer alguna cosa d'esport o manteniment	31,4
NC	27,8
	(915)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

A les altres respostes, en canvi, es manifesta ja una certa acceptació dels canvis esdevinguts. Gairebé un 60% de les persones considera que tothom qui vol pot accedir a les instal·lacions, mentre que el 26,8% segueix opinant que són restringides a la gent que forma part d'un equip. Predomina l'opinió que la gent no va a les instal·lacions perquè són lluny (52,8%) i no per despreocupació (41,3%). És particularment important conèixer l'opinió respecte a la informació proporcionada per l'Administració. Majoritàriament (62,3%) es considera que falta informació sobre les instal·lacions; només un 30,1% de les persones considera que la informació és suficient. S'han construït moltes instal·lacions, la gent sap les que hi ha als barris i, en canvi, el sentiment de desinformació persisteix. Queda clar que no n'hi ha prou amb fer les coses i inaugurar-les, sinó que cal ser molt persistent a fer arribar els missatges a la població. Finalment, el percentatge de persones que consideren que a les instal·lacions hi ha prou personal és més elevat que les que en tenen l'opinió contrària (62,8% enfront de 31,4%).

4.4. Recapitulació

En aquest capítol hem tractat de mostrar les dificultats en l'estudi de les opinions així com la complexitat de la seva interpretació. Tant si tenen fonament com si no, només pel fet que la gent se les creu, tenen incidència en la vida social. Quan aquestes opinions són negatives –per exemple, en relació amb les actuacions del sector públic– poden malmetre esforços seriosos i honestos realitzats durant una bona colla d'anys.

De manera repetitiva, unit a les opinions emeses, han anat sorgint dues qüestions: 1. sovint les opinions no són més que tòpics que es repeteixen per quedar bé però que, en realitat, mostren molta manca d'informació, i 2. les dones, la gent gran i els grups amb nivells d'estudis baixos o sense estudis són

els més descontents i menys informats. Arrosseguen el ressentiment per una desatenció de molts anys i capten molt menys que altres grups els canvis que han succeït i estan succeint. Així, una de les principals conclusions del capítol és, al nostre entendre, la dificultat per fer arribar els missatges a la població i, en especial, als col·lectius esmentats. Esforços en aquesta direcció són imprescindibles.

5 El consum de l'esport

En les societats modernes, l'esport com a fenomen social va molt més enllà de la seva pràctica. Ha penetrat tots els àmbits de la vida social, econòmica i política: té gran incidència en els mitjans de comunicació, comença a tenir importància en el PIB de les societats avançades, és generador de llocs de treball, és un component imprescindible dels esdeveniments festius... Així, la importància de l'esport en una societat no només es mesura per la seva pràctica sinó també pel seu consum. En aquest darrer capítol sobre l'anàlisi de l'enquesta dels hàbits esportius de la població catalana ens ocupem d'aquest tema.

L'esport no ha estat sempre un producte de consum. Heinemann considera que “en el desenvolupament de l'esport els diners estan substituint al temps a una velocitat exponencial” (Heinemann, 1995: 6). Segons l'autor, en els seus inicis l'esport es basava en: “a) l'autoproducció en organitzacions voluntàries (els clubs), b) un sistema democràtic en la presa de decisions, i c) un sistema de drets i obligacions recíproques” (Ibid: 6). Aquests eren els pilars del funcionament del sistema esportiu i, per desenvolupar-los calia el recurs “temps”. Ara, en canvi, el sistema esportiu s'ha transformat molt i ha entrat de ple en els mecanismes del consum.

Això ha estat possible perquè l'esport connecta amb moltes de les aspiracions de les persones que viuen a les societats avançades modernes (Heinemann, 1994). Així, l'esport és relaxació i diversió, esdeveniment i aventura, presentació de si mateix i símbol de distinció... A més, García Ferrando (1997: 113-120) subratlla la importància de l'esport com a part ineludible de les festivitats col·lectives; avui en dia és difícil imaginar una festa major, per exemple, sense que en el programa d'activitats hi figuri l'esport en les seves dimensions més variades (partits, curses populars, demostracions...). Tot plegat té impactes importants en el consum: freqüentació de balnearis, assistència a esdeveniments esportius, lectura de premsa especialitzada, compra de material i vestimenta, vacances esportives, televisió, etc.

Els indicadors que a l'enquesta sobre hàbits esportius de la població a Catalunya han estat seleccionats per estudiar l'esport com a consum són els següents: abast de la participació en activitats d'esport per a tothom (curses populars, caminades...), materials esportius (bicicletes, pilotes, raquetes...) que hi ha a les llars, seguiments de la programació esportiva en els mitjans de comunicació i assistència a espectacles esportius. En cada un dels apartats següents ens ocupem d'aquests temes.

5.1. Participació en activitats d'esport per a tothom

L'esport per a tothom entès com una pràctica esportiva realitzada a la mesura de cada persona –i no necessàriament orientada a la competició– adquireix presència ciutadana pels volts del març de 1975, quan la conferència de ministres europeus de l'esport del Consell d'Europa promulga la Carta Europea de l'esport per a tothom. La Carta representa el reconeixement d'una nova dimensió de l'esport que ja es manifestava a la vida social europea però que no havia estat reconeguda ni pel món de l'esport ni per les institucions públiques. Fou un esdeveniment de gran importància que els màxims representants de les organitzacions públiques reconeguessin el dret de totes les persones a la pràctica de l'esport i, en conseqüència, la necessitat d'adoptar les mesures necessàries (instal·lacions, personal, recursos financers...) perquè la satisfacció d'aquest dret esdevingués possible.

Fins aquells moments, l'esport havia estat sobretot una pràctica dels homes joves benestants, orientada a la competició i realitzada en el marc d'un club esportiu. Hi començava a haver indicis de canvi i calia fer possible que altres persones (dones, gent gran, persones amb discapacitats, de qualsevol origen social...) poguessin accedir –en cas que ho desitgessin– a aquesta activitat. Les condicions del moment no ho facilitaven: no hi havia prou instal·lacions i les que hi havia responien més a criteris de rendiment que a d'altres més orientats a la diversió i el gaudi. El personal tècnic també tenia una formació orientada al rendiment que era contrària a les condicions físiques i psicològiques d'altres públics, els clubs orientaven les seves ofertes a públics restringits i no hi havia d'altres organitzacions que atenguessin d'altres col·lectius... La Carta, molt senzilla en el seu redactat i “evident” pel seu contingut en els nostres dies⁹, fou la referència per a les actuacions empreses per les organitzacions públiques i moltes de voluntàries d'aquells anys. Molts ajuntaments espanyols –juntament amb la Constitució de 1978– la prengueren com a referència per a les seves actuacions. També es crearen

⁹Vegeu el text complet a l'annex 8.1.

associacions exclusivament orientades a la promoció de l'esport per a tothom de tal manera que, amb més o menys força segons els països, es pot parlar d'un moviment d'esport per a tothom.

Avui en dia la situació ha canviat molt. Els resultats de l'enquesta que analitzem així ho demostren: malgrat que encara es donin diferències, fan esport persones de totes les edats, sexes i orígens socials; noves organitzacions han assumit responsabilitats en el sector; hi ha personal qualificat, i el nombre d'instal·lacions ha crescut fins a satisfer gairebé totes les necessitats existents. Tot i que encara hi ha organitzacions que configuren el moviment de l'esport per a tothom, el fenomen com a tal ja és molt més ampli i, en aquest sentit, interessa també analitzar-lo en la seva dimensió de consum. Aquesta es dona perquè l'esport per a tothom, de ser una realitat gairebé inexistent ara fa un quart de segle, ha passat a formar part de totes les celebracions ciutadanes. No hi ha festa sense alguna manifestació que reuneixi moltes persones que volen fer esport per gaudir del moment, per celebrar quelcom. Aquestes festes sempre són moments de molt de consum en les localitats. Veiem ara l'abast de l'esport per a tothom en tant que consum.

Taula 5.1. Participació en una prova d'esport per a tothom		
	Catalunya	Espanya
	%	%
Sí	30,8	28,4
No	69,2	71,5
NC	0,0	0,1
Total	100	100
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

La primera dada que interessa conèixer és el nombre de persones que ha participat en una prova d'esport per a tothom (marató popular, curses a peu o amb bicicleta, 24 hores d'algun esport o esdeveniment...) (taula 5.1.).

Gairebé un 30,8% de les persones enquestades ha participat algun cop a la seva vida en una d'aquestes proves. Tinguem en compte que l'índex de persones que practiquen esport un o diversos cops a la setmana a Catalunya és del 43%. Per tant, això vol dir que la majoria dels practicants esportius també han tingut experiències relacionades amb l'esport per a tothom. La participació a Catalunya és lleugerament superior a la mitjana espanyola.

	Catalunya	Espanya
	%	%
Sí, amb seguretat	24,8	22
Sí, sempre que pugui	21,3	25,6
Depèn	25,9	25,6
No	28,0	26,4
Total	100	100
	(282)	(2322)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

A banda de saber quanta gent ha participat en una d'aquestes activitats d'esport per a tothom també és important saber la disposició de seguir participant-hi i la valoració que es fa d'aquesta mena d'activitat (taules 5.2. i 5.3.).

Gairebé un 46% de les persones que han participat en una prova d'esport per a tothom volen tornar a fer-ho; la xifra és similar a la del conjunt d'Espanya. Un 28% no tornaran a fer-ho, mentre que la mitjana espanyola és d'un 26,4%. Tot fa pensar, per tant, que les iniciatives empreses en l'organització d'activitats d'esport per a tothom tindran una bona recepció per part de la població catalana; és a dir, possiblement el seu consum tendeixi a incrementar-se.

Taula 5.3. Motius de no-participació en una prova d'esport per a tothom

	Catalunya	Espanya
	%	%
No li agrada	46,9	43,0
Fins ara no n'ha tingut l'oportunitat	11,2	16,8
Durant la seva joventut no es feia i ara és massa tard	10,0	8,6
Per l'edat	7,7	8,1
Fa un altre tipus d'esport	6,3	6,3
L'avorreix fer esport amb tanta gent	6,3	4,0
Altres respostes	5,1	6,6
Per la salut	3,3	4,1
NS	1,6	1,7
NC	1,6	0,9
	(633)	(5841)

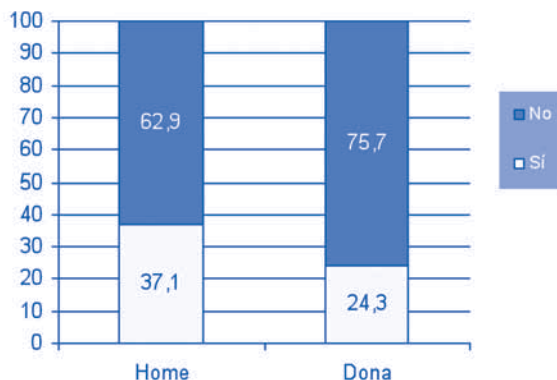
Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Finalment, aquesta visió positiva de l'esport per a tothom com a trobada de molta gent –i, conseqüentment, activitat de consum– també es pot deduir dels motius argumentats per les persones que mai han participat en cap d'aquests esdeveniments (taula 5.3.).

El motiu principal de no participació és que no agrada (46,9%) i el segon es refereix a la manca d'oportunitats (11,2%). Tanmateix, per fer una valoració de la taula ens sembla apropiat agrupar motius segons els considerem “negatius” o “positius”; és a dir, rebuig a l'activitat (“negatius”) o desconeixement (“positius”). Considerem que el desconeixement no s'ha de valorar igual que el rebuig perquè, amb una informació adequada, pot succeir que les persones accedeixin a l'esport per a tothom. Així, posicions de rebuig envers aquesta activitat són les de les persones que diuen que no els agrada (46,9%) i que els avorreix fer esport amb tanta gent (6,3%); ambdós percentatges sumen 53,2%. En canvi, les raons que podem considerar “positives” (edat, salut, fins ara no

n'ha tingut l'oportunitat, durant la seva joventut no en feia i ara ja és tard, fa un altre tipus d'esport, no ho sap) no arriben a un 50%. A Espanya les posicions de rebuig són inferiors (47%). Tot i que no necessàriament totes les persones que desconeixen les activitats d'esport per a tothom –que es poden practicar d'acord amb les necessitats de cada persona– hagin d'acabar practicant-lo un cop informades, no és equivocat pensar que una part d'elles sí que poden arribar a fer-ho. Per tant, no podem dir que tothom que no participa mai més consumirà aquesta activitat.

Gràfic 5.1. Participació en una prova d'esport per a tothom segons sexe (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Per últim, l'anàlisi segons variables sociodemogràfiques ens dona informacions que en aquest punt de l'informe ja no sorprenen. L'anàlisi de les dades confirma, una vegada més, l'existència de col·lectius (sempre els mateixos) que viuen més al marge dels esdeveniments socials associats a l'esport: ens referim a les dones i a persones amb nivells d'instrucció baixos. En el gràfic 5.1. s'analitza la participació i no participació en una prova d'esport per a tothom segons es tracti d'homes o de dones.

La participació en una prova d'esport per a tothom és, sobretot, una activitat d'homes (37,1 % respecte a 24,3%). Una cosa similar observem en les diferències segons els nivells d'estudis: les persones que no en tenen o amb estudis primaris i formació professional han participat en activitats d'esport per a tothom en una proporció molt inferior a les que en tenen de més elevats. Els dos extrems són els de les persones sense estudis, de les quals només diuen haver-ho fet un 5%, i els de les que en tenen d'universitaris o de grau mitjà, el percentatge de les quals ascendeix i se situa al voltant del 40%.

5.2. El consum de productes esportius

Una altra forma de consum esportiu és l'adquisició de materials per a la seva pràctica. L'enquesta ha estat bastant restrictiva a l'hora de considerar què s'entén per material esportiu. No ha inclòs els xandalls i les sabatilles esportives. Podríem dir que no hi ha família –tant si és esportiva com si no– que no en tingui. Llavors, a totes les dades que proporcionem sobre el consum de l'esport cal afegir-hi aquests materials per fer-se càrrec de manera més apropiada de la penetració i el consum de l'estil de vida esportiu en les llars catalanes.

La taula 5.4. inclou el percentatge de llars que tenen alguns dels materials necessaris per a la pràctica de l'esport.

Taula 5.4. Llars que tenen material per a la pràctica de l'esport

	Catalunya	Espanya
	%	%
Bicicleta persona adulta	58,1	62,6
Escacs	56,4	55,2
Pilota de futbol	55,5	61,8
Pales per jugar a pilota	41,7	42,6
Raqueta de tennis	41,2	50,0
Tenda	38,0	39,7
Equip de bàsquet, voleibol, handbol	37,5	39,9
Bicicleta d'infant	35,8	37,8
Patins	33,6	35,1
Material de muntanya	22,1	16,4
Equip d'esquí	21,2	11,1
Equip de pesca (canya, xarxa)	20,2	27,8
Aparells d'exercici (bicicleta estàtica, remes estàtics)	20,2	24
Aparells de musculació (pesos, màquines de discs o mobles)	19,1	21
Equip d'apnea (ulleres, aletes)	18,6	17,8
Taula de ping-pong	7,3	6,1
Escopeta de caça	6,6	12,6
Moto esportiva	6,3	5,4
Equip de navegació (vela, taula, canoa)	2,4	4,2
Pals de golf	2,0	2,4
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

En conjunt, el consum de material esportiu és molt elevat. Hi ha alguns productes que són a més de la meitat de les llars catalanes. Amb criteri, a l'enquesta es demanava quins productes es tenien independentment de si es feien servir o no. En molts casos hi ha més llars que tenen aquests productes que no pas persones que fan esport (43%). Per ordre d'importància es tracta de: bicicleta de persona adulta (58%), joc d'escacs (56%), pilota de futbol (55%), pales per jugar a pilota (41%) i raqueta de tennis (41%). D'altres productes, encara que no superin el percentatge de practicants, també es

troben a moltes llars. De materials que es trobin per sota del 10% no n'hi ha gaires: taula de ping-pong (7,3%), escopeta de caça (6,6%), moto esportiva (6,3%), equip de navegació (2,4%) i pals de golf (2%).

Taula 5.5. Llars que tenen material per a la pràctica de l'esport segons nivell d'estudis

	Sense estudis	Llicenciatura i superiors
	%	%
Bicicleta persona adulta	25,0	71,1
Escacs	27,5	69,9
Pilota de futbol	25,0	42,2
Pales per jugar a pilota	12,5	48,2
Raqueta de tennis	15,0	43,4
Tenda	15,0	50,6
Equip de bàsquet, voleibol, handbol	7,5	42,2
Bicicleta d'infant	15,0	33,7
Patins	7,5	24,1
Material de muntanya	5,0	45,8
Equip d'esquí	12,5	43,4
Equip de pesca (canya, xarxa)	7,5	10,8
Aparells d'exercici (bicicleta estàtica, remes estàtics)	10,0	20,5
Aparells de musculació (pesos, màquines de discs o mobles)	7,5	18,1
Equip d'apnea (ulleres, aletes)	7,5	21,7
Taula de ping-pong	5,0	12,0
Escopeta de caça	2,5	3,6
Moto esportiva	5,0	7,2
Equip de navegació (vela, taula, canoa)	0,0	3,6
Pals de golf	0,0	1,2
	(40)	(83)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

És també d'interès el percentatge de llars que tenen aparells de musculació i de fer exercici (19,1% i 20,2% respectivament). No es tracta ja de fer activitats relacionades amb aquests aparells en un gimnàs sinó de comprar-los per tenir-los a casa. L'esport "domesticat" (Haumont/

Chevalier, 1992) és una de les tendències de les pràctiques esportives actuals; no surt a la premsa, no és objecte de campionats i, en canvi, des de la perspectiva del consum adquireix proporcions cada vegada més grans.

No hi ha res d'especial a destacar pel que fa a les diferències amb Espanya. Cal dir, però, que a Catalunya les persones tenen més material de muntanya i d'esquí que a la resta d'Espanya i menys material de caça i pesca.

Pel que fa a les variables sociodemogràfiques el nivell d'estudis marca diferències. A les llars on la persona enquestada té estudis de grau mitjà o superiors hi ha una proporció molt més elevada de productes esportius; el nivell d'estudis va directament lligat a la categoria socioprofessional i ambdues al poder adquisitiu. El consum, òbviament, és indeslligable d'aquest poder. Com que la diferència és progressiva en la majoria de casos, a la taula 5.5. només hem mostrat els casos extrems: persones sense estudis i persones amb estudis superiors.

5.3. Mitjans de comunicació i esport

Miquel de Moragas considera que el concepte “sinergia” és el més apropiat per “interpretar la complexitat i profunditat de les relacions mútues [...] que s'estableixen entre els mitjans de comunicació i l'esport a la societat moderna” (Moragas, s/a:1)¹⁰. La sinergia consisteix en l'associació de dos éssers vius per desenvolupar una funció que cada un, aïlladament no podria dur a terme; per això, en principi, la relació resulta profitosa en ambdós casos. El concepte també s'empra per parlar de fenòmens socials que estableixen una relació sinèrgica com és ara el cas de mitjans de

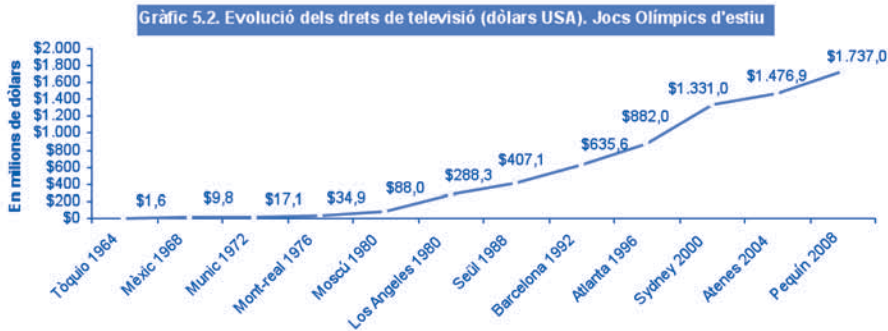
¹⁰Per conèixer les publicacions de l'autor i la tasca realitzada en matèria de mitjans de comunicació i esport en el Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport (CEO), que ell mateix dirigeix, aconsellem la consulta de: <http://olympicstudies.uab.es/cat/index.asp>.

comunicació i esport. Aquesta relació produeix efectes que ni els mitjans pel seu compte ni l'esport pel seu haurien provocat. Per tant, una relació sinèrgica no és la suma de dues coses –no produeix una addició– però quelcom de nou i diferent.

Seguint Moragas i posant l'exemple de la televisió, mercès a l'esport, ha canviat molt la seva programació, els índexs d'audiència i la publicitat, el desenvolupament tecnològic i el propi prestigi i reconeixement de les cadenes. La programació esportiva ha pres un espai progressiu en les emissions televisives; no és cara i, en canvi –com veurem–, se situa sempre entre els programes d'audiència més gran. Els esdeveniments esportius, en especial els Jocs Olímpics (JJOO), són banc de proves d'innovacions tecnològiques; si durant la seva celebració donen els resultats esperats, s'implanten de manera generalitzada. Per últim, i a causa dels motius anteriors, les cadenes lluiten per tenir l'exclusiva de la programació esportiva atès el prestigi i reconeixement que els dona. Si tot això és possible és a causa de l'avinentsa –l'extraordinària sinèrgia– de l'esport amb la televisió. Segons García Ferrando (1997:178) “l'esport es transmet fàcilment [...] perquè utilitza un llenguatge universal –el cos en moviment– en un context fàcil de reconèixer com és ara un encontre esportiu ja sigui de futbol, de gimnàstica, d'handbol o de qualsevol altra especialitat esportiva”.

Ara bé, la televisió també ha transformat l'esport. Sense ella l'esport no seria el que és ara. El primer aspecte que cal destacar són les adaptacions que s'han fet de la programació esportiva a la de la televisió: els calendaris i els horaris de les competicions s'han adaptat als de les televisions; hi ha esports que han esdevingut populars mercès a ser “televisius” (el salt de trampolí en natació assoleix els primers llocs en les retransmissions de les proves dels JJOO); els reglaments s'han adaptat als requeriments de l'espectacle televisiu (el *takebreak* és un exemple paradigmàtic); els estadis han canviat la seva arquitectura per fer possible les retransmissions; una ciutat només pot

organitzar els JJOO si té la capacitat tecnològica necessària per fer possibles les retransmissions... També hi ha hagut canvis fonamentals en la percepció cultural de l'esport: un jugador "espectacular", tot i que no sigui especialment genial en l'organització del joc, esdevé una figura; el triomfalisme de la victòria i el dramatisme de la derrota són enlairats; sovint els esportistes són el centre d'interès no per les seves habilitats esportives sinó per qüestions relacionades amb la seva vida privada, qüestions, però, que atrauen audiència. És el que Moragas anomena "telenovel·lització" de l'esdeveniment esportiu¹¹. Finalment, l'esport ha deixat de ser un món autònom, independent, i es troba immers de ple en els processos econòmics mundials. Per la mateixa raó no és aliè al joc d'interessos polítics; ja no és un sistema autònom a l'interior del qual es poden prendre decisions sense tenir en compte factors externs. Tal com expressàvem en el capítol introductori sobre el marc teòric que guia el present estudi, l'esport és un sistema obert estretament relacionat amb d'altres sistemes socials. A continuació oferim algunes taules il·lustratives que justifiquen empíricament tot el que comentem.

Font: Comitè Olímpic Internacional, 2008 (http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1329.pdf)

En el gràfic 5.2. es reproduïx l'evolució dels drets de televisió per als JJOO d'estiu. Sobretot a partir de Los Angeles l'increment ha estat tan gran que una ciutat ja no pot pensar a organitzar uns jocs si aquests drets no són negociats apropiadament.

¹¹El conflicte entre les patinadores Nancy Kerrigan, "la bona", i Tonya Harding, "la dolenta", provocà que les seves actuacions als JJOO de Lillehammer aconseguissin veritables rècords d'audiència. Moragas parla d'uns 126 milions de persones.

Taula 5.6. Programes de televisió amb audiència a Catalunya any2007

Programa o retransmissió	Cadena
Futbol: Lliga de Campions (Liverpool-Barcelona)	A3
Pròrroga Futbol Copa UEFA(Espanyol-Sevilla)	A3
Futbol: Copa UEFA (Espanyol-Sevilla)	A3
Futbol: Copa del Rei (Saragossa -Barcelona)	TV3
Futbol: Lliga Espanyola (Sevilla-Barcelona)	TV3
Futbol: Lliga Espanyola (Barcelona-R. Madrid)	La Sexta
CSI Miami (Impetuosos)	T5
CSI (Migas de chicle)	T5
Cine (Shreketefeliz Navidad)	A3
Futbol: Lliga Espanyola (Villarreal-Barcelona)	T5

Font: Observatori Català de IEsport, 2008; a partir de Sofres, Anuario de audiencia de televisió, 2007

Taula 5.7. Continguts dels programes televisius esportius

	n	%
Futbol	9	39,1
Bàsquet	3	13,0
Esports de motor	3	13,0
Esports al medi natural	3	13,0
Diversos esports	3	13,0
Golf	1	4,3
Handbol	1	4,3
Totals	23	100

Font: Observatori Català de IEsport, 2007; a partir de les cadenes de televisió corresponents, 2007

5.8. Diaris més distribuïts. Any 2007

Publicació	Mitjana difusió
<i>La Vanguardia</i>	187.612
<i>El periódico de Catalunya</i>	174.649
<i>El País</i>	60.959
<i>Sport</i>	56.592
<i>Mundo deportivo</i>	54.174
<i>Avui</i>	28.709
<i>E9 esportiu</i>	26.636
<i>El Punt</i>	25.639
<i>Marca</i>	24.560
<i>As</i>	24.228

Font: Observatori Català de l'Esport, 2008; a partir de Oficina de Justificación de la Difusión, 2008

Les dades que surten a les taules que presentem no són una novetat. Ja fa anys que la programació esportiva se situa entre els índexs d'audiència més elevats a la televisió. No ha d'estranyar, doncs, les lluites pel monopoli d'aquests programes que impliquen el món econòmic i també el polític.

Els continguts que emeten els programes esportius també són majoritàriament de futbol, bàsquet, esports de motor o esports al medi natural (vegeu taula 5.7.)

La premsa escrita i la ràdio no en són una excepció. Sabem el seguiment que es fa de programes esportius radiofònics fins ben entrada la mitjanit. Pel que fa a la premsa escrita, cinc diaris esportius es trobaven entre els deu més distribuïts a Catalunya l'any 2007 (taula 5.8.)

Un cop fet aquest plantejament general, veiem ara quines dades ens ofereix l'enquesta d'hàbits esportius a Catalunya sobre el seguiment de l'esport en

els mitjans de comunicació. Tant si es tracta de veure la televisió com de llegir la premsa diària o les revistes setmanals o mensuals, el percentatge de persones que en fan ús és important. Hi ha també diferències importants segons variables sociodemogràfiques.

Taula 5.9. Seguiment de programes esportius per televisió

	Catalunya	Espanya
	%	%
Veuen tots o gairebé tots els programes esportius	9,3	7,6
Veuen bastants programes esportius	20,9	19,5
Fonamentalment veuen els partits de futbol	15,4	13,6
Només veuen alguns programes esportius	32,5	34,5
Mai veuen programes esportius	21,9	23,7
NC	0,1	1,1

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

La taula 5.9. mostra el seguiment que es fa dels programes esportius per televisió. Si sumem les persones que els veuen tots o gairebé tots, bastants o fonamentalment partits de futbol, resulta que es tracta d'un 45,6% de tota la població que viu a Catalunya i que té entre 15 i 74 anys. La xifra és lleugerament més alta que la mitjana espanyola atès que, en aquest cas, és d'un 40,7%.

Aquesta aproximació general al fenomen ha de ser matisada, segons els diferents col·lectius que estem analitzant. En realitat, qui veu els programes esportius són els homes. Si agrupem les tres possibilitats de què parlàvem (persones que veuen tots o gairebé tots els programes, bastants o fonamentalment partits de futbol) el percentatge relatiu als homes és d'un 64% i el de les dones, d'un 26,5%. Llavors, ara per ara, la programació esportiva és seguida majoritàriament per un públic masculí. Tanmateix, les cadenes televisives ja estan elaborant estratègies destinades a captar

públics femenins. Als JJOO d'Atlanta, per exemple, la NBC americana va fer una retransmissió de les proves esportives que "telenovel·litzava" part de l'esdeveniment (Andrews, 1998). Consistia a barrejar l'emissió de la prova amb moments importants de la vida de guanyadors i guanyadores (casament, imatges familiars, naixement de la primera criatura...). Això incrementà de manera espectacular l'índex d'audiència femenina. Posteriorment, i a diversos països, s'han anat introduint estratègies amb la mateixa finalitat (Porro, 2000). Tot fa pensar, doncs, que el nombre de dones que veuen programes esportius a la televisió augmenti.

L'edat i la mida del municipi, en canvi, no semblen ser variables que discriminin especialment el seguiment de programes esportius a la televisió, ja que no hi ha diferències significatives.

Les diferències lligades als nivells d'instrucció sí que suggereixen algun comentari d'interès. En la categoria de persones que veuen tots o gairebé tots els programes, a mida que el nivell d'estudis augmenta, disminueix el seguiment de programes esportius. Així, per exemple, les persones sense estudis ho fan en un 10%, mentre que les que tenen una llicenciatura ho fan en un 2,4%.

Si relacionem aquesta dada amb els índexs de pràctica esportiva molt inferiors entre els col·lectius amb nivell d'estudis baixos, podem afirmar que el seguiment del futbol no és indicador de pràctica esportiva però forma part d'un hàbit de cafè, de forma de relació entre homes però en cap cas associada a un hàbit esportiu entès com a pràctica saludable.

Les dades que s'obtenen respecte a la lectura de premsa i revistes repeteixen les constants que hem observat al llarg de tot l'estudi: consum elevat però molt diferent segons variables sociodemogràfiques. La taula 5.10. fa referència a la lectura de la premsa esportiva.

Taula 5.10. Freqüència de lectura de premsa esportiva

	Catalunya	Espanya
	%	%
Tots els dies	13,0	10,5
Algun dia a la setmana, preferiblement dilluns	5,1	6,3
Un dia qualsevol de la setmana	8,4	8
Diumenges	5,0	4,6
Amb menor freqüència	8,3	11,8
Mai o gairebé mai	60,0	58,5
NC	0,1	0,4

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Taula 5.11. Lectura de premsa diària i premsa esportiva segons variables sociodemogràfiques

	Premsa diària	Premsa esportiva
	%	%
Gènere		
Homes	46,2	22
Dones	32,1	3,8
Edat		
15-24	20,8	9,7
25-34	40,7	17,2
35-44	48,9	11,5
45-54	36,1	12,3
55-64	43,1	10,9
65 i més	44	14,7
Mida municipi		
2001-10.000	29,1	14,9
10.001-50.000	29,2	12
100.001-400.000	40,3	12,2
Nivell d'estudis		
Sense estudis	15	0.-
Primària	30,6	12,2
Secundària	45,5	12,9
FP	47,1	20,9
Grau mitjà	55.-	5
Superiors	63,9	13,3

Font: Observatori Català de l'Esport 2008, a partir de CIS 2005

Més d'un 39% de la població llegeix premsa esportiva cada dia. Hi ha un altre col·lectiu que en llegeix més esporàdicament. Es tracta de qui ho fa en dilluns (6%), en diumenge (11%) o un dia qualsevol de la setmana (17%). Qui mai ho fa és un 20%.

Els públics que es decanten per la premsa en general o la premsa esportiva són diferents. Vegem-ho a la taula 5.11., en què s'analitza el perfil de qui les llegeix cada dia.

El fet de llegir el diari cada dia és, sobretot, cosa d'homes. Això encara s'accentua més quan es tracta de premsa esportiva: la llegeixen un 22% d'homes i només un 4% de dones. Els grups de 35 a 44 anys són els que llegeixen més el diari cada dia, al voltant del 49%. En canvi, aquesta distribució per edats és una mica diferent per a la premsa esportiva: els grups de 25 a 34 i de més de 65 anys són els que més la llegeixen (17% i 14% respectivament). La mida del municipi, com ja ha passat en altres casos, no és una variable que discrimini excessivament: la lectura del diari es fa més o menys igual a tot arreu i la premsa esportiva també encara que en els més petits una mica més (15%). El nivell d'estudis sí que discrimina molt: les persones amb nivells d'estudis elevats llegeixen molt més el diari (64%) que no pas les que no en tenen (15%). En canvi, la lectura diària de la premsa esportiva és sobretot una activitat de la gent amb formació professional (21%).

	Catalunya	Espanya
	%	%
Setmanalment	5,7	4,7
Algun cop al mes	6,9	8,1
Amb menor freqüència	9,5	11,8
Mai o gairebé mai	77,6	74,9
NC	0,3	0,5
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Els resultats respecte a la lectura de revistes són a la taula 5.12.

Les dones són les que setmanalment llegeixen més revistes: 22% enfront d'un 11% dels homes (CIS, 2005). Pensem en revistes com *Hola*, *Semana*, *Lecturas...*, que tant d'èxit tenen entre el públic femení. Tanmateix, les revistes esportives segueixen essent més llegides pels homes (9,1% respecte al 2,2% de les dones).

Un 16% de la població llegeix cada setmana revistes i prop del 51% no ho fa mai. En el cas de les esportives, un 6% de persones les llegeix cada setmana i un 78% mai. La segmentació per variables sociodemogràfiques no és tan clara excepte en el cas del gènere (9,1% d'homes respecte a 2,2% de dones). Pel que fa a l'edat, la lectura de revistes en general és cosa sobretot de la gent entre 55 i 64 anys (21%). Quant a les revistes esportives el grup d'edat que més les llegeix són la gent entre 15 i 24 anys (8%). La dimensió de municipi diferencia una mica els hàbits de lectura: la gent que més hàbits de lectura té viu en els municipis d'entre 100.001 i 400.000 habitants (19,3%). Respecte al nivell d'estudis, un 15% de la gent sense estudis llegeix setmanalment una revista il·lustrada i la que té estudis mitjans ho fa en un 20%. Pel que fa a la lectura de revistes esportives, igual que amb la premsa esportiva, és la lectura preferida de la gent amb formació professional, que ho fa en un 7%, com les persones amb educació primària. Tot i això cap altre grup supera el 5%.

Des de la perspectiva del consum veiem, doncs, que la televisió i la lectura de premsa especialitzada també són un mercat d'abast ampli i que perllonga la importància de l'esport a la nostra societat no només com a pràctica sinó també com a producte de consum. Veiem, per acabar, la freqüentació d'esdeveniments esportius.

5.4. Freqüentació d'espectacles esportius

D'espècial interès per introduir aquest apartat són els resultats de la pregunta formulada a l'enquesta sobre la preferència de veure els espectacles esportius en directe o per televisió. S'havia cregut que la televisió buidaria els estadis. No hi ha dubte que ha canviat els hàbits en relació amb l'assistència a espectacles esportius; tanmateix, els espectacles segueixen tenint el seu atractiu en determinades circumstàncies. Vegem-ho a la taula 5.13.

Un 54,1% de les persones enquestades a Catalunya prefereixen veure els

	Catalunya	Espanya
	%	%
En directe	54,10	53,4
Per televisió	37,16	31,6
NS	6,23	9,6
NC	2,51	5,5
Total	100	100
	(915)	(8170)

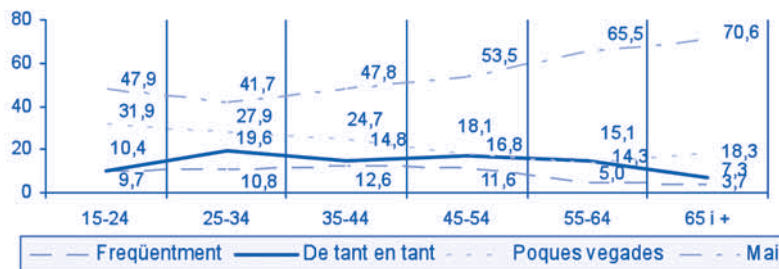
Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

	Catalunya	Espanya
	%	%
Freqüentment	9,5	8,0
De tant en tant	14,6	15,4
Poques vegades	23,4	22,9
Mai	52,5	53,5
Total	100	0,2
	(915)	(8170)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

espectacles en directe i un 37,1% a la televisió. A Espanya la importància del directe és una mica inferior: un 53,4% de les persones, però la xifra es manté per sobre del 50%. Cal intentar esbrinar les causes d'aquesta dada. Birrell i Loy (1979; cfr. Durán; García Ferrando; Latiesa, 2002: 227) sostenen que els mitjans de comunicació i els espectacles esportius compleixen quatre funcions, que en justifiquen l'atractiu. Aquestes funcions són: funció informativa, que dóna a conèixer les competicions i els seus resultats; funció integrativa, que fa sentir les persones com a membres d'un grup amb el qual comparteix experiències gratificants; funció afectiva, que ofereix emoció i excitació, i funció alliberadora, que permet deixar anar emocions i tensions contingudes. Segons els autors els mitjans de comunicació i l'espectacle esportiu es reparteixen la satisfacció de les necessitats associades en aquestes funcions. La funció informativa és sobretot qüestió de la premsa i les revistes. En canvi les necessitats integratives i afectives són millor satisfetes pels espectacles esportius, on la gent es troba, està en contacte i percep els sentiments d'identitat i de pertinença. La televisió té, més aviat, una funció alliberadora. Així, lluny de creure que un mitjà anul·la l'altre, el que constatem és una complementarietat que sens dubte té efectes sinèrgics i engrandeix les dimensions de l'esport com a producte de consum.

Gràfic 5.3. Grau d'assistència a esdeveniments i espectacles esportius segons edat (en %)

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Taula 5.15. Assistència freqüent a esdeveniments i espectacles esportius segons variables sociodemogràfiques

	Freqüentment
	%
Gènere	
Homes	11,9
Dones	7,1
Edat	
15-24	9,7
25-34	10,8
35-44	12,6
45-54	11,6
55-64	5,0
65 i més	3,7
Mida municipi	
2001-10.000	10,7
10.001-50.000	9,6
100.001-400.000	9,0
Nivell d'estudis	
Sense estudis	2,5
Primària	9,6
Secundària	11,9
FP	12,2
Diplomatura	8,3
Llicenciatura i superiors	4,8

Font: Observatori Català de l'Esport, 2006; a partir de CIS, 2005

Un 9,5% de les persones enquestades assisteix freqüentment a esdeveniments i espectacles esportius i un 14,6% ho fa de tant en tant. Aquestes persones tenen un perfil sociodemogràfic concret (vegeu gràfic 5.3. i taula 5.15.)

L'assistència a esdeveniments i espectacles esportius és –com en el cas del consum televisiu i de premsa– cosa d'homes (11,9% respecte 7,1%), entre

35 i 44 anys (12,6%), i amb nivells d'instrucció de secundària i de formació professional. La mida del municipi, com també en els altres casos, no ens sembla que sigui una variable especialment discriminatòria.

Davant aquest perfil no sorprèn, doncs, que els esports pels quals més entrades es compren siguin els que més atreuen el públic masculí¹²: futbol (42,1%), basquetbol (15,4%), motociclisme (11,5%), handbol (4,4%) i ciclisme (3%) (CIS, 2005). Es tracta d'esports que, com ja hem dit en capítols anteriors, connecten amb els valors que els homes han adquirit en el curs del seu procés de socialització.

Per últim, una dada referida a l'adhesió a clubs que tenen equips en lligues professionals: un 7,8% de les persones enquestades en són sòcies o accionistes (CIS, 2005). Prolonguen així el gaudi de l'espectacle mitjançant la participació en penyes i d'altres activitats que siguin organitzades pels clubs. Ens trobem, un cop més, davant de col·lectius principalment masculins (11,4% d'homes respecte a 4% de dones), que tenen entre 35 i 54 anys, que viuen en municipis de -2.000 habitants (14%) o entre 10.001 i 50.000 (10,5%) i amb estudis secundaris (9%).

5.5. Recapitulació

Mitjançant tots els indicadors seleccionats, ha quedat ben demostrat que, per entendre l'esport en una societat –la de Catalunya en el nostre cas– no només es pot tenir en compte la seva pràctica o la seva no pràctica, sinó també la seva penetració en altres àmbits de la vida social, que queda, en darrer terme, reflectida en els hàbits del consum.

Les proves d'esport per a tothom, en tant que esdeveniments festius, han adquirit unes proporcions que, a més del seu interès social, han de ser objecte

¹² La pregunta del qüestionari era: "Podria dir-me, si us plau, si per cada un dels següents esports ha comprat una entrada a taquilla, almenys una vegada l'últim any?"

d'atenció des de la perspectiva del consum esportiu. També és molt important tenir consciència de la quantitat de llars que tenen materials per a la pràctica esportiva encara que no necessàriament en facin ús. En alguns casos (pilotes, bicicletes d'adult, escacs...) més de la meitat de la població enquestada diu que a les seves llars en tenen. Tant una cosa com l'altra representen realitats "ocultes" però que tenen un abast econòmic de gran importància.

Molt "visibles", en canvi, són les quotes d'audiència televisiva i els índexs de vendes de la premsa i revistes esportives. Se situen entre els primers llocs, de tal manera que l'adquisició dels drets de retransmissió és objecte de lluites de tipus econòmic i polític.

Aquest consum, però, no és generalitzat. Té públics específics amb característiques sociodemogràfiques diferenciades. La participació en l'esport per a tothom és, sobretot, una activitat d'homes amb nivell d'estudis amb tendència a ser elevats. El consum de material esportiu va associat al poder adquisitiu de les llars. Per últim el seguiment de programes esportius per la televisió, la lectura de premsa esportiva i revistes esportives i l'assistència a esdeveniments o espectacles esportius és cosa d'homes de nivells d'instrucció intermedis i en edats situades entre els 30 i els 54 anys.

6 Conclusions

Arribats al final de l'anàlisi de l'enquesta sobre els hàbits esportius de la població de Catalunya, fem un repàs resumint les conclusions principals.

Els hàbits esportius a Catalunya reflecteixen la característica principal de l'esport contemporani: la seva heterogeneïtat. L'esport ja no és un sistema tancat, homogeni i autònom respecte a d'altres sistemes socials com ho era fins ben avançada la primera meitat del segle XX. L'esport és un sistema obert compost per diversos models i les pràctiques esportives a Catalunya es manifesten en aquesta diversitat. Practica esport un 43% de la població entre 15 i 74 anys, percentatge que se situa per sobre la mitjana espanyola.

La freqüència de pràctica, en canvi, és lleugerament menys elevada: un 83% de les persones que practiquen esport ho fa una o més vegades a la setmana. A Espanya el percentatge és d'un 86%.

El ventall d'activitats practicades és molt ampli. Sobresurten les de caire més recreatiu i menys formal excepte el cas del futbol, que ocupa el cinquè lloc. Per ordre d'importància, les deu activitats més practicades són: 1. natació recreativa; 2. ciclisme recreatiu; 3. gimnàstica de manteniment en un centre recreatiu; 4. muntanyisme i excursionisme; 5. futbol; 6. aeròbic, gimnàstica rítmica, expressió corporal...; 7. futbol sala, futbet, futbol 7...; 8. esquí i altres esports d'hivern; 9. *jogging*, i gimnàstica de manteniment a casa. No hi ha coincidència entre els esports més practicats per la població i els més importants des del punt de vista federatiu. L'esport organitzat i de competició acull un percentatge petit de practicants. No es pot dir que sigui un àmbit amb tendència a desaparèixer, però ha deixat de ser l'únic i es troba amb altres ofertes que li fan la "competència". Els clubs i les federacions han de saber racionalitzar les seves actuacions per tal de nodrir els seus equips; altrament, els candidats i candidates potencials se sentiran atrets i atretes per altres possibilitats.

Relacionat amb la qüestió anterior, cal destacar que la participació en associacions i clubs és escassa: només un 22,4% de totes les persones que practiquen esport. La majoria de persones (un 64%) fa esport pel seu compte. Amb tot, el percentatge és una mica inferior a la mitjana espanyola (68%).

L'anàlisi de la pràctica segons variables independents (gènere, edat i nivell d'instrucció) ha posat de manifest diferències i desigualtats. La dada no és exclusiva de Catalunya, es reproduïx arreu de les societats avançades. Alhora que hi ha sectors de la població que cada cop tenen millors condicions de vida, n'hi ha d'altres que, precisament a causa de les formes de funcionament

i exigències d'aquestes societats, no tenen les mateixes oportunitats d'accés als béns socials, entre ells l'esport. Sistemàticament hem observat que les dones practiquen menys esport que els homes, les persones grans menys que les joves i les que tenen nivells d'instrucció baixos menys que les que en tenen de superiors. El problema que s'ha vist tant en el capítol 3 com en el 4 és que no es tracta simplement de diferències –cadascú es comporta de manera diferent– sinó de condicions desiguals que impedeixen gaudir de les oportunitats per accedir a la pràctica esportiva. En aquest sentit, cal que les organitzacions públiques –responsables d'oferir serveis a tota la comunitat– actuïn per reduir aquestes desigualtats. També, paral·lelament, cal que desenvolupin programes que atenguin els gustos diferenciats de cada col·lectiu, gustos determinats per les condicions de socialització de cada un d'ells.

Una qüestió que ens ha permès aprofundir molt en la comprensió de les actituds de la població i els resultats obtinguts en els capítols 2 i 3 és l'estudi de les opinions sobre l'esport, l'esport en la societat i, sobretot, l'oferta del sector públic i les seves actuacions. Interpretar correctament una enquesta d'opinions és difícil. Tant si les opinions tenen fonament com si no, només pel fet que la gent se les creu tenen incidència en la vida social. Quan aquestes opinions són negatives –per exemple, en relació amb les actuacions del sector públic– poden malmetre esforços seriosos i honestos realitzats durant una bona colla d'anys.

Reprenent el comentari de García Ferrando (1997: 134-137), es pot dir que les opinions analitzades reflecteixen alhora estabilitat i canvi. Costa que, malgrat canvis visibles, la gent els percebi i els valori. Per tant, en general, les opinions romanen bastant estables. Tanmateix, sens dubte a causa dels grans esforços realitzats, també hi ha indicis de canvis. Poc a poc, les persones accepten que la situació esportiva a Catalunya va millorant. Tanmateix, en

referència a les desigualtats que hem comentat, les dones, la gent gran i els grups amb nivells d'estudis baixos o sense estudis són els més descontents i menys informats. Arrossegueu el ressentiment per una desatenció de molts anys i capten molt menys que altres grups els canvis que han succeït i estan succeïnt. Queda palesa, doncs, la dificultat per fer arribar els missatges a la població i, en especial, als col·lectius esmentats. Esforços en aquesta direcció són imprescindibles.

Finalment, en tot el capítol 5—referit al consum de l'esport—queda ben demostrat que, per entendre l'esport en una societat, no només s'ha de tenir en compte la seva pràctica o la seva no pràctica sinó també la seva penetració en altres àmbits de la vida social, que queda, en darrer terme, reflectida en els hàbits de consum. Així, de manera successiva hem vist que, efectivament, l'esport ha esdevingut un producte de consum de primera magnitud: la participació en proves d'esport per a tothom, la compra de materials i vestimenta esportiva a les llars —en les quals sovint no es practica esport— i l'interès manifestat pels esdeveniments esportius en els mitjans de comunicació o presenciats de manera directa, posen de manifest que l'esport ha penetrat la vida social de Catalunya i que, a més, ha esdevingut un producte d'interès econòmic i polític. Un cop més, el fenomen pren connotacions diverses segons els col·lectius de què es tracti; ja hem insistit prou en aquesta qüestió.

L'important en el marc d'aquesta recapitulació general, però, és cridar l'atenció sobre el fet que l'esport —activitat elitista i minoritària fins a mitjan segle XX— ha esdevingut, en aquests inicis del segle XXI, un element de la vida social a Catalunya que no es pot ignorar i que planteja uns reptes als quals cal fer front per millorar la qualitat de vida de la seva població.

7 Fonts documentals

Ajuntament de Barcelona (2006). *Enquesta d'hàbits esportius a Barcelona (Evolució 1989-2006)*.

Ajuntament de Barcelona. (1998). *Enquesta sobre els hàbits esportius a la ciutat de Barcelona*. Barcelona.

Andrews, D. L. (1998). *Feminizing olympic reality: preliminary dispatches from Baudrillard's Atlanta*. *Internacional Review for the Sociology of Sport*, 33 (1), 5-18.

Birrel, S., & Loy, J. (1979). Media Sport: Hot and Cool. *Internacional Review for the Sociology of Sport*, 1, (14), 5-19.

Bosch, J. L., & Torrente, D. (1993). *Encuestas telefónicas y por correo*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas. (Cuadernos metodológicos 9).

Bourdieu, P. (1998). *La distinción. Criterios y bases sociales del gusto*. Madrid: Taurus.

Brullet, C. (1996). Roles e identidades de género: una construcción social. In García de León, M. A., García de Cortazar, M., & Ortega, F. *Sociología de las mujeres españolas* (p. 273-308). Madrid: Editorial Complutense.

Burriel, J. C. (1990). *Polítiques esportives municipals a la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Casal, J., Masjoan, J. M., & Planas, J. (1989). *La inserción profesional y social de los jóvenes. Los itinerarios de transición entre los catorce y veinte años*. Barcelona Instituto de ciencias de la educación, Universidad Autònoma de Barcelona.

Centro de Investigaciones Sociológicas. (2005). *Los hábitos deportivos de los españoles*. Comunidad Autónoma de Cataluña, estudio num. 2.599. (www.cis.es)

Clement, J. P. (1985). *Étude comparative de trois disciplines de combat (lutte, judo aikido) et de leurs usages sociaux*. Université de Paris VII, Paris.

Compass. (1999). *Sports participation in Europe*. Londres, UK Sport, Sport England, Comitato Olimpico Nazionale Italiano.

Defrance, J., & Pociello, C. (1993). Structure and Evolution of the Field of Sports in France (1960-1990) A “functional” , historical and prospective analytical essay. *Internacional Review for the Sociology of Sport*, 28, 1-21.

Escorsa, P., & Maspons, R. (1996). *Objetivo: medallas olímpicas* Madrid: Alianza editorial.

Garcia Ferrando, M. (1982). *Deporte y sociedad*. Madrid: Ministerio de Cultura.

Garcia Ferrando, M. (1986). *Hábitos deportivos de los españoles* (Sociología del comportamiento deportivo). Madrid: Consejo Superior de Deportes.

Garcia Ferrando, M. (1991). *Los españoles y el deporte* (1980-1990). Un análisis sociológico. Madrid: Consejo Superior de Deportes.

Garcia Ferrando, M. (1993). *Tiempo libre y actividades deportivas de la juventud en España*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, Instituto de la Juventud.

Garcia Ferrando, M. (1997). *Los españoles y el deporte 1980-1995. Un estudio sociológico sobre comportamientos, actitudes y valores*. Valencia: Tirant lo Blanch/Consejo Superior de Deportes.

Garcia Ferrando, M. (2001). *Los españoles y el deporte: prácticas y comportamientos en la última década del siglo XX*. Madrid: Cultura y Deporte, Consejo Superior de Deportes.

Garcia Ferrando, M. (2006). *Posmodernidad y deporte: Entre la individualización y la masificación. Encuesta sobre hábitos deportivos de los españoles 2005*. Madrid Consejo Superior de Deportes.

Garcia Ferrando, M., & Durán, J. (2002). El deporte mediático y la mercalización del deporte: la dialectica del deporte de alto nivel. In Garcia Ferrando, M., Puig, N. & Lagardera, F. (comp.) *Sociología del deporte* (p. 221-248). Madrid: Alianza Editorial.

Haumont, A., & Chevalier, V. (1992). *Le sport domestiqué*. Paris: Centre de Recherche sur l'Habitat, École d'Architecture Paris-La Defense.

Heinemann, K., 1995. (1995). Tiempo y dinero en el desarrollo del deporte. *Revista española de Educación Física*, 2 (4), 4-11.

Heinemann, K. (1997). Aspectos sociológicos de las organizaciones deportivas. *Apunts. Educación Física y Deportes*, 49, 10-19.

Heinemann, K. (1998). *Introducción a la Economía del deporte*. Barcelona: Paidotribo.

Heinemann, K., Puig, N., López, C., & Moreno, A. (1997). Clubs deportivos en España y Alemania: una comparación teórica y empírica. *Apunts. Educación Física y Deportes*, 49, 40-62.

Lagardera, F. (1991). *Una interpretación de la cultura deportiva en torno a los orígenes del deporte contemporáneo en Cataluña*. Tesis doctoral no publicada. Universitat de Barcelona, Departament de Teoria i Història de l'Educació, Barcelona.

Lagardera, F. (1992). De la aristócrata gimnástica al deporte de masas: un siglo de deporte en España. *Sistema*, 110-111, 9-36.

Laraña, E. (1986). Los nuevos deportes en las sociedades avanzadas. *Revista de Occidente*, 62-63, 5-21.

Martínez del Castillo, J. (1998). *Las instalaciones deportivas en España: II Censo Nacional de instalaciones deportivas*. Madrid: Consejo Superior de Deportes.

Martínez del Castillo, J., & Puig, N. (2002). Espacio y tiempo en el deporte. In Garcia Ferrando, M., Puig, N., & Lagardera, F., comp: *Sociología del deporte* (pp. 158-186). Madrid: Alianza Editorial.

Martos, P., & Salguero, A. (2008). *Análisis de los modelos deportivos en la sociedad actual*. Comunicació presentada al X Congreso de la Asociación Española de Investigación Social aplicada al Deporte (AEISAD), Córdoba, 2-4 octubre.

Moragas, M. d. (1996). ¿Información o producción? Las nuevas sinergias entre. mass media y deporte. *Working paper*, 55, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport.

Mosquera, M. J., & Puig, N. (2002). Género y edad en el deporte. In Garcia Ferrando, M., Puig, N., & Lagardera, F. Comp: *Sociología del deporte* (p. 99-132). Madrid: Alianza Editorial.

Observatori Català de l'Esport. (2008). www.observatoridelesport.net

Olivera, J., & Olivera, A. (1995). Dossier: Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi socio-cultural. *Apunts Educació Física i Esports*, 41.

Pociello, C. (Ed.).(1981). *Sports et société. Approche socio-culturelle des pratiques* París, Vigot.

Porro, N. (Ed.).(2000). *Francia '98. Il pallone globale. Le patrie, i goleador, l'audience, gli sponsor...* Roma: RAI.

Puig, N. (1996). *Joves i Esport*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Secretaria General de l'Esport.

Puig, N. (2008). Espai públic i esport: de la reflexió a la intervenció. *Apunts. Educació Física i Esports*, 91, 114-120.

Puig, N., & Campomar, M. (2003). *Hàbits esportius de la població a les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Consell Insular, Direcció d'Esports.

Puig, N., García, O., & López, C. (1999). Sports Clubs in Spain. In K. Heinemann (Ed.), *Sports Clubs in various European countries*. Schorndorf, Hofmann, Club of Calonge.

Puig, N., & Heinemann, K. (1991). El deporte en la perspectiva del año 2000. *Papers. Revista de sociologia*, 38, 123-142.

Puig, N., & Maza, G. (Ed.).(2008). L'esport en els espais públics urbans. *Monogràfic de la revista Apunts. Educació Física i Esport*, 91.

Pujadas, X., & Santacanta, C. (1995). *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Quesada, S., Díez, M. D., Latiesa, M., Martos, P., & Paniza, J. L. (2001). Política deportiva de la Generalitat Valenciana y su financiación en el período 88-99. In Latiesa, M., Martos, P., & Paniza, J.L. *Deporte y cambio social en el umbral del siglo XXI* (Vol. I, p. 487-502). Madrid: Librerías Deportivas Esteban Sanz, S.L.

Rodgers, B. (1968). *Rationalisation des choix en matière de politique sportive. Le sport dans son contexte social. Comparaisons internationales*. Strasbourg: Conseil de l'Europe.

Secretaria General de l'Esport (1995). *Enquesta sobre la pràctica d'activitats físico-esportives a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Secretaria General de l'Esport (1999). *Enquesta sobre la pràctica d'activitats físico-esportives a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Secretaria General de l'Esport (2004). *Evolució de la pràctica físicoesportiva a Catalunya*. Recuperat 10 setembre 2008 des de <http://www16.gencat.net/esport/equipaments/docs/Fullte37.pdf>

Simmel, G. (1999). *Cultura femenina y otros ensayos*. Barcelona: Alba Editorial S.L.

Sofres (2007). *Anuario de audiencias de televisión 2007*. Madrid: Sofres.

Sofres (2006). *Las Audiencias de TN/SOFRES: boletín mensual de SOFRES Audiencia de Medios*, 41 (gener). Madrid [etc.]: Taylor Nelson SOFRES

Willimczik, K. (2007). Die Vielfalt des Sports (La diversitat de l'esport). *Sportwissenschaft*, 37 (1), 19-37.

8 Annexos

8.1. Carta Europea de l'esport per a tothom, 1975

Article 1

Tot el món té dret a practicar esport.

Article 2

L'esport, en tant que és un factor important de desenvolupament humà, ha de ser fomentat i sostingut de forma apropiada pel fons públic.

Article 3

L'esport, essent un dels aspectes del desenvolupament sociocultural, ha de ser tractat, a nivell local, regional i nacional conjuntament amb d'altres assumptes on intervinguin les decisions de política general.

Article 4

Correspon a cada govern el fet d'afavorir una cooperació permanent i efectiva entre els poders públics i les organitzacions benèfiques i el fet de fomentar la creació d'estructures nacionals que permetin desenvolupar i coordinar l'esport per a tothom.

Article 5

Han de ser preses mesures per protegir l'esport i els esportistes de tota explotació amb finalitats polítiques, comercials i financeres i de pràctiques abusives i envilidores, així com l'ús de les drogues.

Article 6

Com que la divulgació de la pràctica esportiva depèn, entre d'altres, del nombre d'instal·lacions disponibles, de la seva varietat i de les possibilitats d'accedir-hi, la planificació global d'aquestes instal·lacions ha de ser considerada competència dels poders públics, han de tenir en compte les necessitats locals regionals i nacionals i han d'adoptar mesures amb tendència a assegurar la plena ocupació dels equipaments existents o en projecte.

Article 7

Les disposicions, en cas que no existeixin mesures legislatives, han de ser preses per assegurar l'accés a la naturalesa amb finalitats d'esbarjo.

Article 8

Els quadres qualificats a tots els nivells de la gestió administrativa i tècnica, d'animació i d'entreteniment, han de ser reconeguts com a indispensables en tot programa per al desenvolupament de l'esport.

